

WIALIŃ WIA SI JOŃO DAGE JÓŃŃ A MŪ TIGE YESU KIRISITO LE

¹ Wiinj deenj ne Wia joŃo pi Yesu Kirisito duu joŃo dage u tiŃtinnaa, di ba jin wialinj si jaŃ Ńaa leele. Wia tiŃ u tiŃdaara u ko u tiŃtinna JooŃ teenj a bul wialinj pu. ² Ńii ne JooŃ sei Wia wialinj ari wialinj kala Yesu Kirisito si bula, ari wialinj kala u si na, a Ńaa wiaa deenba siada tiina. ³ Nialinj si karime wiaa deenba di niaa nii ari nialinj si jegile nii wiaa deenba a laa he ba tuosa le a tutoba, Wia jaŃ peba ma le, bee wiaa bua-la wiaa deenba si jaŃ Ńaa kpaŃa ne.

JooŃ chuole nialinj si laa Yesu wiaa dii a he Esia le

⁴ Mi-na JooŃ ne ŃmuŃse teninj deenj a pipi nialinj si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŃ balipe-la si he Esia tiŃteen le. Wia lahorimo le, u jaŃ lej di ma hoŃ ari yarifiela. U ne Ńaa nii-la si he dime, nii-la fa si he dime faa faa kala ari nii-la si jaŃ ko. Wiaa deenba ma lii Wia DiŃsiŃ balipe-la si chiŃ Wia kuori-kpasa-la sipaan ne. ⁵ Ba lii Yesu Kirisito teenj ne. U ne Ńaa ba siada tiina a keŃ wutitii. U ne suba. U ne bira Ńaa nii-la si laa sipaan sii suuŃ le. U ne keŃ dunia kuoroo kala doluŃ. Má lej di la dennu u si chola Ńii a joŃ u chaliŃ a jaase, a liisela haacheba le. ⁶ U ne leŃe la duu kala dii kuoruŃ a timaa pi Wia, nii-la si Ńaa u Nyimma. U ne keŃ yiriŃ

ari doluŋ a kaa mu wuu. Ami. ⁷ Má bee na, u jaŋ to duoŋbilingbaanaa tuoŋ kuko. Nuu-kala jaŋ nau. Nuu-kala si joŋ kua tobu jaŋ nau. Ni-yiriba kala si he dunia le jaŋ yel a tiŋ u wiaa. Wiiŋ deeŋ ŋaa wutitii ne. Ami.

⁸ La Tiina Wia si, “Mi ne ŋaa Alifa ari Omega. Mi-na Wii-jaribako, mi ne ŋaa nii-la si he dime ari nii-la fa si he dime faafaa kala ari nii-la si jaŋ ko.”

Wialiŋ JƆƆŋ si na ari duosoo tuoŋ

⁹ Ma naaŋbie JƆƆŋ ne ŋmuŋse teniŋ deeŋ a pipima. A tiŋ Yesu Kirisito wiaa ne ba to naasiŋ doŋgisela. Ama la nialiŋ si na hee-la ŋii a tiŋ u wiaa, la ma jaŋ juu Wia kuorii-la tuoŋ. Hee-la kala le la keŋ kenyiri ari nyalima. Mi fa bul Wia wiaa ne aŋ pe ŋaa Yesu Kirisito siada tiina. Ŋii wiaa ne tii ba keŋmi kaa mu tiŋtee kubala baa yire Patimos. Liŋ gollo chu tiŋtee-la kala. ¹⁰ La Tiina Wia tapulii kubala ne Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ ku hemi le woruŋ. Ŋii ne mi nii nuu yiikori-bal mi hariŋ a nage ba síi ŋmuu nyilliŋ ŋii. ¹¹ Ŋii ne yiikori-la bula pimi a bul, “Ŋmuŋse wialiŋ kala ŋ síi na, a joŋo tiŋ di ba kaa mu pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ balipe-la si he Esia tiŋteen le. Ba ne ŋla: Efesis ari Simiina, Pegamom, Taataya, Saadis, Filadelifia ari Laadisiya.”

¹² Ŋii ne mi miira daase hariŋ di mi na nii-la síi bul wiaa mi teen. Mi si daasa, mi na korunuŋ ba si yie joŋ chaanaa a didaŋ ba kiaa balipe, a kala ŋaa selime. ¹³ Ka nuu chiiŋ ba tutuobaaniŋ a nage Nuhuobiine Bie, a laale geri-duduŋ, ka u keŋ selime damere a kaa voo

u bøyε. ¹⁴ U nyuŅ ari u nyu-punaa kala pulle a nage kuŅkunuŅ. U siaa kala nage nyiŅ-geliŅ. ¹⁵ U naasiŅ ma nage ba si joŅ hcoŅ he nyiniŅ le u fiεε Ņii. U yiikoro ma nage lii-baliŅ sii pelli gbul gbul. ¹⁶ Ka u kori cheŅwulaa balipe u na-diŅ nisiŅ le, tokobiŅ lii u niŅ le a ku lii. U niiriŅ balia kala didii nyagaga. Ka u siaa kala tutul a nage wii-pōsuŅ si faasa pōse Ņii.

¹⁷ Mi si nau Ņii, mi tuu tel u sipaaŅ a piŅ dime chim a nage di mi suba. Ņii ne u joŅ u na-diŅ nisiŅ daŅmi le aŅ bula pimi, “SÍ fawulluŅ fá, mi ne Ņaa nii-la fa si he dime buŅbuŅ ari nii-la si jaŅ he dime dunia dideriŅ. ¹⁸ Mi ne Ņaa nii-la si weye. Mi fa suba ne, ama leεle mi weye ne a kaa mu wuu, mi bira bi jaŅ suu. Mi keŅ suuŅ ari leleε doluŅ maa. ¹⁹ Leεle ŅmuŅse wialiŅ Ņ si na, wialiŅ si he dime ari wialiŅ si jaŅ Ņaa hariŅ. ²⁰ WialiŅ Ņ si na Ņaa wu-faalia ne. CheŅwulaa balipe Ņ si na mi na-diŅ le ari korunu-la ba si yie joŅ chaanaa a didaŅ ba kiaa balipe keŅ bubuŅ ne. CheŅwulaa balipe-la ne Ņaa Wia tiŅdaaraa sii beŅ nialiŅ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a he tasi-la balipe-la si he Esia tiŅteen le. Korunu-la ba si yie joŅ chaanaa a didaŅ ma ne Ņaa nialiŅ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŅ balipe-la si he Esia tiŅteen le.

2

WialiŅ ba si ŅmuŅsa pi Efesis niaa

¹ Mi-na nii-la si kori cheŅwulaa balipe mi na-diŅ nisiŅ le aa veŅ korunu-la ba si yie joŅ chaanaa a didaŅ balipe tuŅ, mi ne tiŅ

tiŃdaariŃ deeŃ di ba kaa mu pi Wia tiŃdaari-la sŃi beŃ nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Efesis le.

² Mi jiŃ ma wu-Ńaalaa ne. Mi jiŃ tiŃtimii-la ma sŃi tiŃ ne. Wii-kala le ma dii ken-yiri ne a nyalime woruŃ. Mi jima ma di ni-bóŃŃóó bi dóŃó le wuo. Niaa dóŃsuŃ nyia wiaa ari ba Ńaa Wia naŃzóóba ne. Ma yie magise niaa deeŃba a na di baa nyia ne. ³ Mi jima ari ma keŃ ken-yiri ne aa nyalime. Ma na heeŃ a tiŃ mi wiaa aŃ ha bi lóó. ⁴ Ama wii ne mi keŃ arima. Ma fa si chomi Ńii buŃbuŃ-la, ma bira bimi Ńii cho. ⁵ Ńii wiaa, mii che di ma jiŃ wii-la le ma si tele ne. Má birime a ŃiŃaa wialiŃ ma fa sŃi Ńaa buŃbuŃ-la ne. Di Ńii dee, mi jaŃ ku paa ma koru-la, see di ma birima lii ma wu-Ńaalaa le aa Ńaa buŃbuŃ wialiŃ. ⁶ Ama ma bere Nikólaata niaa wu-Ńaalaa ne. Mi ma bere niaa deeŃba wu-Ńaalaa le. ⁷ Digilaa tiŃŃaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŃ Wia DiŃ-zóŃ-la si bula pi nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala Esia le. Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŃ leŃ duu dii tia-la nenee sŃi pi niaa miisŃi a he Wia-jaŃ le.

WialiŃ ba si ŃmuŃsa pi Simiina niaa

⁸ Mi bira bula piŃ di Ń ŃmuŃse wiaa deeŃba a pi Wia tiŃdaari-la sŃi beŃ nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Simiina le. Wiaa deeŃba lii mi-na nii-la fa si he dime buŃbuŃ ne. Mi jaŃ he dime a kaa mu dunia dideriŃ. Mi ne suba aŃ bira sii suuŃ le.

⁹ Bula pi nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Simiina le di mi jiŃ wialiŃ sŃi walimeba ne, a jiŃ

ari ba ņaa summoo ne (ama Wia teen, ba ņaa kuoroo ne). Niaa doņsun he dime aa chei ma yiriņ. Niaa deenba keņ ba titia ari ba ņaa Juu timma ne aņ bi Juu timma ņaa. Baa to Sitaani hariņ ne. ¹⁰ Muasuaa ma nialiņ si he Simiina le jaņ na heeņ woruņ, ama ma sĭ fawulluņ fĀ a tiņ hee-la wiaa. MĀ bee na, Sitaani ņaa siri ne duu keņ ma doņsun to dia a magisema. Hee-la jaņ yi tapulaa fii. Di ba nĭi che di ba kpuma maa, ma-na hĀ chiņ ma yarida naaņ le. Di ma ne ņaa ņii, mi jaņ joņ mii-zomuņ pima Wia-jaņ le. ¹¹ Digilaa tiņņaa, mĀ wuoli ma digilaa a nii wialiņ Wia Diņ-zoņ-la si bula pi nialiņ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-na kala Esia le. Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani, duu ne suba, u bira bi jaņ suu liamiņ.

Wialiņ ba si ņmuņsa pi Pegamom niaa

¹² Mi bira bula piņ di ņ ņmuņse wialiņ pi Wia tiņdaari-la sĭi beņ nialiņ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi taņ-la ba sĭi yire Pegamom le. Mi ne nii-la si kori tokobiņ, u niiriņ balia kala didii nyagaga. Bula piba di mi ne bul wiaa deenba.

¹³ Mi jiņ lee-la ma si he ne. Dime ne Sitaani dii kuoruņ. Ma ha keņ mi yiriņ woruņ a ņaa mi yarida. Ma doņo tiina Aņtipas faa bul mi wiaa aa pi niaa. U fa ņaa mi siada tiina titii ne. ņii ne ba kpuu. Ba kpuu lee-la Sitaani si he ne. ¹⁴ Ma ņaa kukeri ne, ama wiaa baņmene ne ma ņaa chei. Niaa doņsun he ma tuoņ a tuto wialiņ baal-la ba sĭi yire Beelam fa sĭi dagu. U ne dage kuoru kubala baa yire Balak duu nyise Iziral tiņņaa di ba didii vuiaa kiaa aņ pe ņiņaa

wu-liiliŋ. ²² Ŋii wiaa, má bee na, mi jaŋ leŋ duu wiile woruŋ a piŋ. Nialiŋ ma kala síi tou a ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la, mi jaŋ leŋ di ba ma faasa na heeŋ, see di ba birima lii ba wu-ŋaala-la le. ²³ Mi saa jaŋ ŋmoo nialiŋ síi to u hariŋ kpu. Di mi ne ŋaa ŋii, nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi jaŋ jiŋ ari mi jiŋ nuu-kala tuɔbiinaa ne. Nuu-kala si tima mage ŋii, ŋii ne mi jaŋ tiŋmu. ²⁴ Ama niaa dɔŋsuŋ he ma tuɔŋ Taataya le a bi wialiŋ haala deeŋ síi dagu ka to. Niaa dɔŋsuŋ keŋba kaa yire Sitaani wu-luore bulaa ne. Ma biba to. Mi bi jaŋ vɔɔ chugi-yuŋoo chuŋma. Wiŋ deeŋ duŋduŋ ne mii che di mi bula pima: ²⁵ Wutitii-la ma si kene, má kenu woruŋ a mu yi tapulii-la mi si jaŋ kɔ. ²⁶ Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani aŋ pe keŋ mi wu-dagaa, a titiŋ mi tiŋtiŋŋaa a kaa mu yi u miisiŋ dideriŋ, mi jaŋ pu doluŋ duu bibeŋ dunia niaa kala. ²⁷ Tiina jaŋ bibeŋ dunia niaa ari kpaasa. U jaŋ viviireba ari ba si yie ŋmoo pupoiŋ ŋii u yere muno muno. Dol-la titia mi Nyimma si joŋo pimi, u titia ne mi jaŋ joŋo pu. ²⁸ Mi jaŋ leŋ di tiina tutul a nage nanyualuŋ síi tul ŋii. ²⁹ Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa di aa hilimi Esia tiŋteen le.

3

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Saadis niaa

¹ Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋse wiaa deeŋba a kaa mu pi Wia tiŋdaari-la sí beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Saadis le. Bula piba a

bul di mi-na Tiina si keŅ Wia DiŅsiŅ balipe-la aŅ pε keŅ cheŅwulaa balipe-la ne bul wiaa deeŅba piba.

Mi jiŅ ma Saadis niaa tiŅtiŅŅaa kala ne. Ma laa yiriŅ ari ma weye ne, ama ma suba ne. ² Má sii doŅ le aŅ pɔ di ni-kaanaa si ka, di ba keŅ doluŅ a sí suu. Má Ņaa Ņii, beε wiaa tiŅtimii-la ma sii tiŅ bi Wia kpaŅa. ³ Má liise yi wialiŅ ma si nia aŅ laa maa. Má keŅba woruŅ aŅ birima lii ma haacheba le. Di ma ne bi doŅ le sie, mi jaŅ luɔra kɔ ari gaara. Ma bi jaŅ wuo jiŅ bua-la mi si jaŅ kɔ ma teeŅ. ⁴ Ari Ņii kala ni-titiiba baŅmene ne ha he Saadis le. Niaa deeŅba bi disinniŅ keŅe. Ba ne jaŅ laale geri-pulluŅ a to mi hariŅ, beε wiaa ba mage Ņii ne. ⁵ Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani, u tiina jaŅ laale geri-pulluŅ. Mi bi jaŅ kpu u yiriŅ ta miisiŅ teŅ-la tuɔŅ. Mi jaŅ suri mi niŅ a yire u yiriŅ mi Nyimma Wia ari u tiŅdaaraa sipaaŅ. ⁶ Digilaa tiŅŅaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŅ Wia DiŅ-zɔŅ-la si bula pi nialiŅ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Esia tiŅteeŅ le.

WialiŅ ba si ŅmuŅsa pi Filadelifia niaa

⁷ ŅmuŅse wiaa deeŅba kaa mu pi Wia tiŅdaari-la síi beŅ nialiŅ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Filadelifia le. Mi ne Ņaa Tuɔ-pul Tiina ari Ni-titii ma, mi ne kori Devit taŅ-la boribiŅ. Duu ne suro, nuu-kala bi wuo kaa tɔ, duu ne bira kaa tɔ ma, nuu-kala bi wuo suri.

⁸ Mi jiŅ ma tiŅtiŅŅaa ne. Má bee na, mi keŅ boro kaa suri ne a pima. Nuu-kala bi wuo kaa tɔ. Mi jima ari ma doluŅ bi yuge, ama ma haa to mi niŅ wiaa a bi mi yiriŅ kaa faa. ⁹ Má bee

na, mi jaŃ leŃ di nialiŃ sii to Sitaani a nyia wiaa bul ari ba Ńaa Juu tiŃŃaa aŃ bi Juu timma Ńaa, mi jaŃ leŃ di ba ku tuu kpirimi ma sipaaŃ, di ba jiŃ ari mi choma ne. ¹⁰ Muapilii mi jaŃ leŃ di dunia niaa kala na heeŃ. Ba jaŃ magiseba woruŃ. Ama mi bi jaŃ leŃ di ma juu hee-la le, bee wiaa ma to mi niŃ wiaa ne a keŃ kenyiri ari nyalima maa. ¹¹ Mii ko ne leele. Má faasa keŃ ku-la ma si kene, di nuu-kala sí ma time kaa laa ma teen. ¹² Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŃ leŃ duu birime jebiŃ a he Wia-dia tuoŃ. U-na bi jaŃ ko duu lii Wia-dia-la tuoŃ. Mi jaŃ ŃmuŃse Wia yiriŃ a heu le, a ŃmuŃse Wia-jaŃ yiriŃ ma heu le. JaŃ-la ne Ńaa Jerusalem falii-la si lii Wia-jaŃ ku tuu. Mi ma jaŃ ŃmuŃse mi titia yiri-faliŃ a heu le. ¹³ Digilaa tiŃŃaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŃ Wia DiŃ-zoŃ-la si bula pi nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Esia tiŃteen le.

WialiŃ ba si ŃmuŃsa pi Laadisiya niaa

¹⁴ Mi bira bula piŃ di Ń ŃmuŃse wiaa deeŃba kaa mu pi Wia tiŃdaari-la sii beŃ nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Laadisiya taŃ-la le. Mi ne Ńaa nii-la ba sii yire “Ami”, a Ńaa siada-titii maa, nii-la le Wia si to a Ńaa dunia, mi ní bul wiaa deeŃba.

¹⁵⁻¹⁶ Mi jiŃ tiŃtimia-la ma si tiŃ ne. Ma Ńaa tolo tolo ne. Ma bi fiela, ma bira bi liŃ maa. Mi fa cho di ma fiela koo di ma liŃ. Ama ma Ńaa tolo tolo ne. Ma bi fiela, ma bira bi liŃ maa. Ńii wiaa mi jaŃ puusema ta. ¹⁷ Ma yie bigisi ma titia le a bul di ma keŃ kiaa ne, ma bira bi kuŃ-kala che kika. Ama ma bi jiŃ ari ma Ńaa

summoo a Ńaa nisusu timma a Ńaa nyulima aŃ keŃ yaribiree maa. ¹⁸ Ńii wiaa mi bula pima di ma yoo selime-la ba si chese di ma wuo kuori a yoo ęeri-pulluŃ maa a laale a to ma yaribiree di hiisiŃ sĳma keŃ niaa tuoŃ. M yoo nuuŃ ma a he ma siaa a wuo nina. ¹⁹ Di nialiŃ mi si cho ne Ńaa wii chei, mi yie dageba ne a keŃba bil woŃbiiŃ ę. Ńii wiaa, m fięse siiŃ a birima lii ma haacheba ę. ²⁰ M bee-na, mi chiŃ boiŃniŃ ne aa Ńmoo. Nii-la kala si nii mi yiikoro a keŃ boro suri, mi jaŃ ku juu u teę, di la duu kala dii kiaa. ²¹ Nii-la si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŃ puu woŃbiiŃ duu pe hoŃ mi kuori-kpasa nyuŃ ari mi ma si wuo yuo dii Sitaani Ńii a pe hoŃ mi Nyimma kuori-kpasa nyuŃ Ńii. ²² Digilaa tiŃŃaa, m wuoli ma digilaa a nii wialiŃ Wia DiŃ-zoŃ-la si bula pi nialiŃ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala ęsia tiŃteę ę.

4

Baa denne Wia Wia-jaŃ ę

¹ Wiaa deęba kala si Ńaa hariŃ, mi beŃ wia nyuŃ a na di Wia-jaŃ boro suro. Ńii ne mi nii yiikori-la fa sĳi bul wiaa mi teę buŃbuŃ-la a nage nyile. U bira bula pimi a bul, “Ko daha di mi dagiŃ wialiŃ si jaŃ Ńaa wiaa deęba hariŃ.” ² Bua-la ę di Wia DiŃ-zoŃ-la ku hemi ę, Ńii ne mi beŃ a na Wia-jaŃ a na Wia kuori-kpasa-la duu chiŃ dime, ka nuu hoŃ u nyuŃ. ³ Nii-la fa si hoŃ kuori-kpasa-la nyuŃ tutul a nage tabiiŃ sĳi tul a nage jinalia, ari tabiiŃ si

fiesa a nage chaliŃ. Ka duoŃsia golli kuori-kpasa-la chu. DuoŃsia-la fa nage tabiiŃ si nage jógó-liiŃ nɛ. ⁴ Ńii nɛ mi na kuori-biisiŃ kpasinniŃ mara ari banɛɛ di ba golli kuori-kpasa-la. NihiasiiŃ mara ari banɛɛ hɔŃ ba nyuŃ a laale geri-pulluŃ, a chu selime kuori-nyuŃ-chuuluŃ. ⁵ Ńii nɛ ka kpasa-la leriŃ liligiɛ a nage duonuŃ sí ligise nii, ka yiikoro ma dɔŃ, a nage duonuŃ sí kpia a lii kpasa-la leriŃ. Ńii nɛ ka nyiiŃ-daasiŃ balipe ma didii nyiniŃ kuori-kpasa-la sipaaŃ. NyiiŃ daasi-la nɛ Ńaa Wia DiŃ-zómó-la balipe. ⁶ Ka kuori-kpasa-la sipaaŃ kuŃ piŃ a nage mugi-baliŃ si tul nii pal pal, a pulla nage duoŃ-tabiiŃ.

Ka kiasa banɛɛ si weye golli kuori-kpasa-la chu a keŃ sii-kɛnɛ, sipaaŃ ari hariŃ kala. ⁷ KialiŃ banɛɛ-la dɔŃ nage naachigiŃ, dɔŃ ma nage nɛ-bele, dɔŃ ma siaa a nage nuhuobi-ine, dɔŃ ma nage kachuŃ sí fil. ⁸ KialiŃ kuŃ-kala keŃ kiŃkɛsiŃ balidu balidu nɛ. Ba bira keŃ siaa sipaaŃ ari hariŃ kala. TitaŃŃ ari wiihɛye kala ba yie yiyii yiilaa, ba bi tɔɛ. Yiila-la ba sí yii nɛ Ńla:

“Wii-jaribakó, Ń Ńaa Tuó-pul Tiina nɛ,
 Ń nɛ nii-la fa si hɛ dime faafaa kala, ari nii-la si hɛ dime, ari nii-la si jaŃ kó.”

⁹ KialiŃ si weye yii yiilaa a denne nii-la si hɔŃ kuori-kpasa-la nyuŃ. Ba yie lolu a yiyire u yiriŃ maa. Nii-la si hɔŃ kuori-kpasa-la nyuŃ jaŃ hɛ dime a kaa mu wuu. ¹⁰ Bua-na kala kialiŃ banɛɛ-la si weye nɛ yii yiilaa, nihiasiiŃ mara ari banɛɛ-la ma yie tuu kpirimi a chuolɛ nii-la si hɔŃ kuori-kpasa-la nyuŃ a hɛ dime a kaa mu

wuu. Ba yie suri ba kuori-nyuŅ-chuuluŅ a bil kpaſa-la ſipa-aŅ aŅ yiyii yiilaa a bul,

¹¹ “La Tiina Wia, u maga di la chuoluŅ, u maga di la denniŅ a yiyire Ņ yiriŅ, Ņ nε DoluŅ Tiina. Ņ nε ta kuŅ-kala, Ņ tuotoruŅ lε nε Ņ taba ba hε dime.”

5

Ba joŅ teŅ-chuoluŅ a pi Pie-bie

¹ Ņii nε ka mi na di nii-la ſi hoŅ kuori-kpaſa-la nyuŅ, duu kori teŅ-chuoluŅ u na-diiŅ niſiŅ lε. Ba ŅmuŅſε teŅ-la tuoŅ ari hariŅ kala a mεre, aŅ keŅ kiaa balipe kaa magile. ² Ņii nε mi na Wia tiŅdaari-duo kubala duu faaſa heeli a bul, “Kubε nε jaŅ wuo lere kialiŅ ba ſi kaa mεre teŅ-la aŅ beŅ teŅ-la?” ³ Ama mi bi nuu-kala na ſi jaŅ wuo lere teŅ-la. Nu-u-kala tuo Wia-jaŅ lε, nuu-kala tuo tiŅteeŅ ma lε, nuu-kala tuo lεlεε-jaŅ ma ſi wuo lere teŅ-la beŅ. ⁴ Mi ſi bi nuu-kala na ſi wuo lere teŅ-la beŅ, mi faaſa yel. ⁵ Ņii nε nihiaſi-la mara ari banεſε-la doŅo bula pimi a bul di mi ſi yel, di mi bee na nii-la ba ſii yire “Juda niaa tuoŅ NaachigiŅ”, u lii Devit doho niaa tuoŅ nε, u nε wuo yuo dii Sitaani. Ņii wiaa u jaŅ wuo suri teŅ-la a lere kialiŅ balipe-la ba ſi kaa mεre.

⁶ Ņii nε mi beŅ a na Pie-bie duu chiŅ kuori-kpaſa-la ari kialiŅ banεſε-la ſi weye ari nihiaſi-la tutuobaaniŅ. U ſi chiŅ lee-la, u nage di ba fa kpua nε. U fa keŅ nyilliŅ balipe ari ſiaa ma balipe. Sia-la balipe nε Ņaa Wia DiŅſiŅ balipe Wia ſi ta ba ku tuu dunia ſeme-na kala. ⁷ Ņii

ne Pie-bie-la mu laa teŃ-la, nii-la si hoŃ kuori-kpasa-la nyuŃ na-diiŃ nisiŃ ƛ. ⁸ U si laa teŃ-la, kialiiŃ banese-la si weye ari nihiasiŃ mara ari banese-la, ba kala tuu kpirimi Pie-bie-la sipaaŃ a chuolu. Nihiasi-la kala kori chenniŃ ari selime gbaŃsiŃ maa. GbaŃsi-la su ari suoru-si-la ba si nyiga pi Wia. Wia niaa Wii-chuoluŃ ne Ńaa suoru-si-la. ⁹ Ńii ne nihiasi-la ari kialiiŃ si weye ta ba yiili-faliiŃ aa yii,

“Ń ne wuo laa teŃ-la ba si meƛe,
a ƛeƛe kialiiŃ ba si kaa magile,

bee wiaa ba kpuŃ ne. Ba si kpuŃ Ńii, Ń joŃ Ń chaliiŃ a yoo nuhuobiine miisiŃ a pi Wia.

NialiiŃ Ń si yobo lii ni-yiriba kala tuoŃ ne aa bul yiikori-yiriba, a he ta-yiriba ari tiŃtee-yiriba kala ƛ.

¹⁰ Ń leŃe nialiiŃ Ń si yobo, dii kuoruŃ ne a laa niaa nyuŃ a tima pipi Wia.

Ba jaŃ beŃ tiŃteenŃ kala.”

¹¹ Ńii ne mi beŃ a na di Wia tiŃdaaraa bui buiba bui ku golli kuori-kpasa-la ari kialiiŃ si weye ari nihiasi-la. Mi nia di ba faa bul wii ne. ¹² Wii-la ba fa sii bul ari yiikori-baliiŃ ne Ńla:

“Pie-bie-la ba si kpua ne maga duu keŃ doluŃ a bibeŃ niaa.

U ne maga duu keŃ kiaa, ari wu-jimiŃ, ari doluŃ kuŃ-kala ƛ.

U ne maga duu keŃ yiriŃ, di niaa dennu a chuolu.”

¹³ Ńii ne ka mi nii kialiiŃ kala si he Wia-jaŃ, ari kialiiŃ kala si he dunia ƛ, ari kialiiŃ si he ƛeƛe-jaŃ, ari kialiiŃ kala si sage mugi-baliiŃ nyuŃ, ari kuŃ-na kala si he dime di baa bul wiaa. Ba si,

“Nii-la si hoŃ kuori-kpasa-la nyuŃ ari Pie-bie-la,
ba ne wuo chuoleba a piba yiriŃ a denneba.
Ba ne maga di ba keŃ doluŃ kuŃ-kala le a
kaa mu wuu.”

¹⁴ Ńii ne kialii banese-la si weye bul di Ami.
Ńii ne nihiasi-la tuu kpirimi a chuole Wia.

6

Pie-bie-la keŃ kialii ba si kaa magile suri

¹ Ńii ne mi na di Pie-bie-la suri kialii ba fa sii kaa magile teŃ-la doŃo. Ńla ne mi nii kialii si weye banese-la doŃo duu bul wiaa. U yiikoro nage duonuŃ sii kpia ne. U yiremi a bul di mi ko. ² Ńii ne mi bee na ja-pula di nuu hoŃ u nyuŃ a kori toŃ. Ba joŃ kuori-nyuŃ-chuulo pu. U lii a yuo laalii dii lee-na kala.

³ Ńii ne Pie-bie-la bira keŃ kialii ba si kaa magile teŃ-la ku-liamiŃ kaa suri. Ńii ne mi bira nii di kialii banese-la si weye liamiŃ tiina bira yiremi a bul di mi ko. ⁴ Ńii ne mi bee a na jaaba doŃo di u ku lii. JoŃ-la Ńaa ja-fiaŃ ne a faasa fiese, ka nuu hoŃ u nyuŃ. Ńii ne ba pi tiina woŃbiiŃ duu keŃ yuosuŃ kaa ko dunia, di niaa yuyuo doŃo a kpukpu doŃo. Ba joŃ tokobii-bal ne a he u nisiŃ le.

⁵ Pie-bie-la bira keŃ kialii ba si kaa magile teŃ-la ku-torimuŃ kaa suri. Ńii ne kialii si weye, tori tiina yiremi a bul di mi ko. Ńii ne mi na ja-bine di nuu hoŃ u nyuŃ a kori saniya u nisiŃ le. ⁶ Ńii ne mi nii yiikoro si nage nuu yiikoro. Yiikori-la lii kialii banese-la si weye tutuobaaniŃ ne. Ńii ne tiina bul, “Ba jaŃ yalle

folimiaa gbaŃa kubala, a yi che-bala tiŃtinna si yie laa u time mage Ńii, ka di miaa gbaŃsiŃ batori ma yi che-bala tiŃtinna time. Ama nuuŃ ari siniŃ, ba-na wii tuo.”

⁷ Ńii ne Pie-bie-la bira keŃ kialiŃ ba si kaa magile teŃ-la neŃemiŃ kaa suri. Ńii ne kialiŃ banese-la si weye neŃemiŃ tiina yiremi a bul di mi kó. ⁸ Ńii ne mi beŃ a na jaaba di nuu hoŃ u nyuŃ. Jóo-la naginiŃ lii. Nii-la si jila yiriŃ ne suuŃ, ka leleε-jaŃ tuto u hariŃ. Ńii ne Wia piba doluŃ di ba kpu nuhuobiinee kala si he dunia sesi-la banese doŃo. Ba jaŃ keŃ tokobii-la a kpu doŃsuŃ, di losuŃ ma kpu doŃsuŃ. Nyanyalaa ari бага kiasa ma kpu doŃsuŃ.

⁹ Pie-bie-la si keŃ kialiŃ ba si kaa magile teŃ-ŃoŃ-la kaa suri, Ńii ne mi bee na nialiŃ ba si kpua diŃsiŃ di ba he Wia-dia koru-la bubuŃ, lee-la ba si yie nyige ku-suŃ-siŃ a pipi Wia. NialiŃ ba si kpua faa bul Wia wiaa ne a fa Ńaa la Tiina Kirisito siada tiŃŃaa maa, Ńii ne tii ba kpuba. ¹⁰ Ńii ne ba Ńmoo niŃ vil vil aa bul, “La Tiina Wii-jaribakó, Ń Ńaa TuŃ-pul Tiina ne a keŃ wutitii maa, bua beε le ne Ń jaŃ dii nialiŃ si kpula sariya a doŃise nialiŃ si he dunia le a tiŃ la wiaa?” ¹¹ Ńii ne Wia joŃ geri-pula a pi ba kuŃ-kala aŃ bula piba di ba gberε a wiesi muapilii, see di ba kpu ba tiŃtinni doŃsuŃ ari ba naaŃbiiri-la doŃsuŃ a mage Ńii u síi che.

¹² Pie-bie-la si keŃ kialiŃ ba si kaa magile teŃ-du-la kaa suri, mi bee na di tiŃteen faasa zigili. Ńii ne wii-pósuŃ kala biri lim ari cheŃ-birimiŃ, cheŃ-pula ma fieŃε a nage chaliŃ. ¹³ Ka

chenwulaa lii wia nyuŃ a ku tuu tiŃteen, ari ta-faan peliŃ si yie Ńaa tutogo yuori Ńii. ¹⁴ Ńii nŃ wia nyuŃ kala lel a nage ba si yie keŃ boso chuoli Ńii. Peel-na kala ari lee-na kala liiŃ si gollo chu, ba kala sii ba leree. ¹⁵ Ńii nŃ dunia kuoroo, ari ni-balaa, ari laali-yuori-hiasiiŃ, ari nialiŃ si keŃ kiaa, ari nialiŃ si keŃ doluŃ, ari nuu-kala, yosuŃ ari nialiŃ kala si tii ba titia, ba kala fá juu faa bu-buosoŃ ari peeli-pegiŃsiŃ le. ¹⁶ Ńii nŃ ba yiyire pee-le-la ari busu-la a bul di ba tele toba le, di Pie-bie-la ari nii-la si hoŃ kuori-kpasa-la nyuŃ siaa síba na. Baa fá Pie-bie-la si na baaniŃ nŃ. ¹⁷ Ba bul Ńii, beŃ wiaa tapulii-la Wia si jaŃ na baaniŃ dunia niaa nyuŃ yie nŃ. Nuu-kala bi Wia sipaan wuo chiŃ.

7

Iziral tiŃŃaa tuoŃ nialiŃ ba si magila

¹ Wiaa deenba kala hariŃ, mi na Wia tiŃdaaraa banese di ba chiŃ tiŃteen langorunuŃ banese-la le. Ba fa keŃ dunia langorunu-la banese kala, di peliŃ sí lu dunia le. TiŃteen ari mugi-baliŃ ari tiisiŃ kala bi jaŃ na peliŃ. ² Ńii nŃ ka mi na Wia tiŃdaara doŃo duu to wii-poŃsuŃ le aa jil wia nyuŃ, a kori ku-la Wia-la si weye si kaa magile u niaa. Ńii nŃ u faasa yire Wia tiŃdaara-la banese Wia fa si piba doluŃ di ba chei tiŃteen ari mugi-baliŃ. ³ Ńii nŃ u bula pi Wia tiŃdaaraa banese-la a bul, “Ma sí tiŃteen koo mugi-baliŃ koo tiisiŃ chei, see di la magile la Tiina Wia tiŃtinnaa ba tilliŃ le.” ⁴ Ńii nŃ ba dage nialiŃ Wia si magile ba niŃ pimi. Ba Ńaa

bui bui zóó ari mahiŃ balia ari banese ne. Niaa deenba lii Iziral ni-yiriba tuóŃ ne. ⁵ Niaa bui fii ari balia ne u magile Juda doho niaa tuóŃ. Niaa bui fii ari balia ma lii RubiŃ doho niaa tuóŃ. Niaa bui fii ari balia ma lii Gad doho niaa tuóŃ. ⁶ Niaa bui fii ari balia ma lii Asa doho niaa tuóŃ, Nafitali doho niaa tuóŃ maa, niaa bui fii ari balia. Niaa bui fii ari balia ma lii Manaasi doho niaa tuóŃ. ⁷ Niaa bui fii ari balia ma lii SimiaŃ doho niaa tuóŃ. Niaa bui fii ari balia ma lii Liivai doho niaa tuóŃ. Niaa bui fii ari balia ma lii Izakai doho niaa tuóŃ. ⁸ Niaa bui fii ari balia ma lii ZebuluŃ doho niaa tuóŃ. Niaa bui fii ari balia ma lii Josef doho niaa tuóŃ. U magile niaa bui fii ari balia ma BenjamiŃ doho niaa tuóŃ.

Ni-daŃ-la si denne Wia

⁹ U Ńii hariŃ ne mi beŃ a na ni-daŃ-daŃ, nuu bi ba wuo diise. Ba lii dunia seme-na kala a lii tiŃtee-yiriba, ari ni-yiriba, ari ta-yiriba, aa bul yiikori-yiriba. Mi na di ba chiŃ kuori-kpasa-la ari Pie-bie-la sipaaŃ a laale geri-pul-duduosuŃ, a kori abee pipaariŃ ba nisiŃ le. ¹⁰ Ni-daŃ-la faasa Ńaa goŃ aa bul, “La Tiina Wia si hoŃ kuori-kpasa-la nyuŃ ari Pie-bie-la, ba ne keŃ doluŃ di ba wuo laala ta.” ¹¹ Ka Wia tiŃdaaraa kala china golli kuori-kpasa-la ari nihiasi-la ari kialiŃ banese-la si weye. Ńii ne Wia tiŃdaara-la tuu kpirimi kuori-kpasa-la sipaaŃ a chuole Wia ¹² a bul, “Ami. La jaŃ chuole la Tiina Wia a dennu aa lollu, bee wiaa u ne keŃ doluŃ ari wu-jimiŃ a kaa mu wuu. Ami.”

tiŃdaara-la nisiŃ ƀ a mu Wia teen. ⁵ Ńii nƀ Wia tiŃdaari-la joŃ selime gbaŃa-la a chaane nyiniŃ koruŃ nyuŃ, a hƀ gbaŃa-la tuŃŃ, a joŃo yuo u ku tuu tiŃteen. Ńii nƀ duonuŃ kpikpia goŃ aŃ liligise, ka tiŃteen zizigili.

Wia tiŃdaara-la Ńmuu nyillin

⁶ Ńii nƀ Wia tiŃdaaraa balipe-la si keŃ nyillin balipe-la Ńaa siri di ba Ńmuu.

⁷ Wia tiŃdaari-la buŃbuŃ kua Ńmuu u nyile. Ńii nƀ duoŃ-tabiaa ari nyiniŃ guoli chaliŃ ƀ ku tuu tel tiŃteen. Ba si tele Ńii, tiŃteen ari tiisiŃ ari yaŃ seŃ-tori-la kubala dii nyiniŃ.

⁸ Ńii nƀ Wia tiŃdaari-la liamiŃ tiina ma Ńmuu u nyile. U si Ńaa Ńii, ba joŃ kuŃ a nage peel-baliŃ si dii nyiniŃ a yuo ta u tuu mugi-baliŃ tuŃŃ. ⁹ U si ku tuu Ńii, mugi-baliŃ seŃ-tori-la kubala fiƀe a nage chaliŃ. KialiŃ kala si keŃ miisiŃ a hƀ lii-la seŃ-tori-la kubala tuŃŃ suu. LiiŃ daborusu-la si hƀ lee-la ma chei.

¹⁰ Ńii nƀ Wia tiŃdaari-tori-la ma Ńmuu u nyile. U si Ńmuu Ńii, cheŃwul-bal kubala lii wia nyuŃ, a chaane a nage nyiŃ-daaŃ, a ku tuu tel fuonuŃ ari lii-bulluŃ seŃ-tori-la kubala ƀ.

¹¹ CheŃwul-la yiriŃ nƀ ku-haaŃ. U si heye Ńii, lii-la tuŃŃ u si tele ma hei. Lii-la si heye Ńii, ni-daaŃ-la si nyua lii-haa-la, ba suu.

¹² Ńii nƀ Wia tiŃdaari-nese-la ma Ńmuu u nyile. U si Ńmuu Ńii, wii-poŃsuŃ seŃ-tori-la kubala cheye, chene ma seŃ-tori-la kubala chei, cheŃwulaa seŃ-tori-la kubala ma chei. Ba pulumuŃ kala ƀ ƀ leriŃ kala biri. Lee-la puluŃ tuo wiiheye ari titaŃiŃ kala.

13 Ńii nę mi beŃ a na kachuŃ duu fł di-bolii wia nyuŃ ę aa Ńmoo niŃ vil vil. U sŃi fł Ńii, u yel a bul, “NialiŃ si ę tŃteę ę, ba jaŃ na ęęę. Bua-la ę Wia tŃdaari-kaana-la batori si jaŃ Ńmuu ba nyilliŃ, nialiŃ jaŃ na ęę-la.”

9

1 Ńii nę Wia tŃdaari-ŃoŃ-la ma Ńmuu u nyile. U si Ńmuu Ńii, mi na ęęęwuluŃ duu lii wia nyuŃ a ku tuu tel tŃteę. Ba joŃ bućuo-luŃuŃ boribiŃ pu. 2 Ńii nę u suri bućuo-luŃii-la boro. U si suro dęę, nyućsuŃ lii bućuo-luŃii-la tuć a nage nyiŃ-baliŃ nyućsuŃ, a tć pulumuŃ ari wii-pćsuŃ kala ba biri. 3 Ńii nę hćbćsuŃ to nyućsu-la tuć ku lii a tuu tŃteę. Wia piba doluŃ dunia ę ba wuo leŃ niaa na ęęę, a nage nućmaa si yie diŃ niaa ba nina ęęę Ńii. 4 Wia biba woŃbiŃ pa di ba dii yaŃ koo tiisiŃ koo kialŃ si nyu tŃteę ę. Ama u piba woŃbiŃ di ba dćgise nii-la kala Wia magiliŃ si tuo u tile ę. 5 Wia bi hćbćsu-la woŃbiŃ pa di ba kpu niaa deęba, ama di ba dćgiseba ęęęsiŃ banć. Ńii nę u dćgiseba a nage nućmuŃ si yie diŃ niaa u wiwii Ńii. 6 Bua-la ę niaa jaŃ ęiće di ba suu, ama ba bi wuo suu.

7 Hćbćsu-la fa nage jaŃiŃ nę ba si kpięra di ba kaa mu laaliŃ. Ba ęu kiaa si nage sęlime nyuŃ-ęuuluŃ nę. Ba siaa ma nage nuhuobięęę siaa. 8 Ba ęę nyu-punaa ma nę. Ba duomo a nage haala nyu-punaa. Ba nyilaa ma nage naaęięęę nyilaa nę. 9 Ba yaraa horuŃ nage huć ba si yie joŃo tć bćęę a kaa yuo laaliŃ. Ba kiŃęęęę ma ŃiŃaa goŃ, ari jaŃiŃ si yuga aa lęę

torukoba a fá mumu laaliŋ. ¹⁰ Ba bubuo-dosuŋ nage nuomunŋ fila. Dol-la kala ba fa si keŋe di ba kaa doŋise niaa cheŋsiŋ banonŋ-la kala fa he ba bubuo-dosu-la le ne. ¹¹ Wia tinŋdaari-la fa si kori buotuo-lunŋii-la boribiinŋ ne fa ŋaa ba kuoro. Juu tinŋaa yiikoro le baa yiru Abadonŋ ne. Giriik tinŋaa ma yiikoro le baa yiru Apoliyonŋ ne.

¹² Bunbuŋ hee-la ba si jaŋ na ne ŋii. Ama kiasa balia ne ha ka.

¹³ Ŋii ne Wia tinŋdaari-du-la ŋmuu u nyile. U si ŋmuu ŋii, mi nii nuu yiikoro duu lii koru-la si chinŋ Wia sipaanŋ seme. ¹⁴ Ŋii ne yiikori-la bula pi Wia tinŋdaari-du-la si kori nyile-la a bul, “Leŋ di ba puri Wia tinŋdaaraa banese-la ba si vobɔ Yufiretis fuo-la le a ta.” Wia fa vobɔ a bil a gberɛ tapulii-la ari chene-la ari jina-la u fa sii che u kpu dunia niaa. ¹⁵ Ŋii ne ba puriba ta di ba kpu dunia niaa sesi-la batori donɔ. ¹⁶ Ŋii ne ba dagemi nialiŋ si jil janiŋ niinŋ pimi. Ba fa yi bui bui buiba zo-balia. Ba kala fa jil janiŋ ne a ŋaa siri di baa mu yuo laaliŋ. ¹⁷ Mi si naba ari duosoo tuonŋ, ŋla ne ba nage: Nialiŋ si jil jani-la laale hoɔ-horuŋ ba si yie joŋo to boisiŋ a kaa yuo laaliŋ ne. Kialiŋ donsuŋ nage diiwolinŋbine yaraa, donsuŋ fiɛɛ a nage nyininŋ, donsuŋ ma nage jiribiinŋ. Jani-la nyusuŋ nage naachigee nyusuŋ ne. Ŋii ne nyininŋ ari nyuosuŋ ari jiribiinŋ lilii ba niirinŋ le. ¹⁸ Kiasa deenba batori ne Wia leŋ di ba ku kpu dunia niaa tuonŋ sesi-la batori donɔ. Nyininŋ ari nyuosuŋ ari jiribiinŋ ne ŋii. ¹⁹ Jani-la doluŋ kala fa he ba niirinŋ ari ba bubuo-dosuŋ le ne. Ba bubuo-dosu-la nage dinŋaa ne a keŋ nyusuŋ.

Kiaa deenba ne ba kaa pira niaa.

²⁰ Dunia ni-kaana-la nyanyal-bonjoo deenba si bi kpua, ba ma ha bi birima lii ba haache wu-ɲaalaa le. Ba haa to Sitaani ne a kpikpaare vuiaa. Selime ari honj ari kolij ne ba kaa me vuia-la donsun, donsun ma ɲaa tabiaa, donsun ma ɲaa tiisij ne. Vuia-la bi wuo na, ba bi wiaa ma nii, ba bira bi wuo vivej maa. ²¹ Niaa deenba faa kpu niaa ne. Ba faa ɲaa hil wiaa, aa ɲaa wu-liilij, aɲ gigaa maa, aɲ bi sei di ba birima lii wu-bonjoo deenba le.

10

Wia tinjdaari-la si kori ten-chuoli-bie-la

¹ ɲii ne ka mi bira na Wia tinjdaari-duo kubala duu lii Wia-jaɲ a ku tuu. Duonbil-ijbaanaa tou kala, ka duonsia voo u nyuj le. U siaa tutul a nage wii-posun. U naasij ma nage tii-balaa sii dii nyinij. ² Ka u kori ten-chuoli-bie u nisij le. Ba kaa polli. ɲii ne u jon u na-dij naaɲ a daɲ mugi-balij nyuj, a jon u na-gua naaɲ maa a bil tinjeen. ³ ɲii ne u faasa kpia gon bogi bogi a nage naachigij sii ɲaa gon ɲii. U si kpia gon ɲii, duonun kpia. Duonun si kpia ɲii, ba fa ɲaa kiaa balipe a kpikpia gon. ⁴ Bua-la le duonun si kpia, mi faa che di mi ɲmunse wialij bil. ɲii ne nuu yiikoro lii wia nyuj a bula pimi a bul, "Leɲ di wialij duonun si kpia bul, di ba he ɲ tuon. Si ɲmunsa bil." ⁵ ɲii ne ka mi na Wia tinjdaari-la, nii-la naaɲ donj si chinj mugi-balij nyuj, ka donj ma chinj tinjee-hilij, duu keɲ u na-dij nisij kaa yia wia

nyuŃ. ⁶ Ńii nɛ u Ńmiesɛ Wia, u-na nii-la si hɛ dime a kaa mu wuu, nii-la si ta wia nyuŃ ari kialĩŃ kala si hɛ wia nyuŃ, ari tiŃteenŃ ari kialĩŃ kala si hɛ dime, ari mugi-baliŃ, ari kialĩŃ kala si hɛ u tuoŃ. U Ńmiesɛ a bul, “Bua-la lɛ la sii jegilu, u yie nɛ.” ⁷ Ama tapulii-la Wia tiŃdaari-pɛ-la si jaŃ ku Ńmuu u nyile, Wia wu-faaliala u fa si dage u tiŃtinnaa, nialiŃ sii bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ lɛ, ba kala jaŃ Ńaa.

⁸ Ńii nɛ mi bira nii yiikori-la titia si lii wia nyuŃ a bul wiaa pimi. U si, “Mu a laa teŃ-bie-la ba si suro, Wia tiŃdaari-la nisiŃ lɛ, nii-la naaŃ doŃo si chiŃ mugi-baliŃ nyuŃ, ka doŃo ma chiŃ tiŃteenŃ lɛ.” ⁹ Ńii nɛ mi mu Wia tiŃdaari-la teenŃ a sulu duu joŃ teŃ-bie-la pimi. Ńii nɛ u joŃ teŃ-bie-la pimi aŃ bula pimi di mi joŃo chaŃ, di u jaŃ siŃ mi niĩŃ lɛ a nage tuuŃ, ama mi luoruŃ lɛ u jaŃ hei. ¹⁰ Ńii nɛ mi laa teŃ-bie-la Wia tiŃdaari-la nisiŃ lɛ a joŃo chaŃ. U sima a nage tuuŃ nɛ mi niĩŃ lɛ, ama u si tuu mi luoruŃ, mi luoruŃ kala heyɛ nɛ. ¹¹ Ńii nɛ ba bula pimi a bul, “Ń jaŃ bira bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ lɛ a tige ta-yiriba lɛ, ari tiŃtee-yiriba, ari nialiŃ sii bul yiikori-yiriba, ari kuori-yiriba yuge ma lɛ.”

11

Wia siada tiŃŃaa baliala

¹ Ńii nɛ ba joŃ daa-magisiŃ a nage daaŃtiga a pimi, aŃ bula pimi di mi sii a magise Wia-dia ari koru-la si hɛ u tuoŃ, aŃ diise nialiŃ kala sii chuolɛ Wia dime, ² ama di mi sí Wia-diala kaala-na magisu, bɛɛ wiaa ba joŃ lee-la pi

nialiŃ si bi Juu tiŃŃaa Ńaa, di ba Ńmoo u jebii-la lo, a nuose Wia lee-la cheŃsiŃ mahiŃ balia ari balia. ³ Ńii ne ka Wia si u jaŃ pi u siada tiŃŃaa balia-la doluŃ di ba wuo bul wiaa u DiŃ-zoŃ-la doluŃ e, tapulaa bui ari zo-balia ari mahiŃ batori, aŃ baage tuo-cheri geri-bosunuŃ.

⁴ Niaa deeŃba balia nage tia-la ba síi yire Oliv ne. Ba ne bira nage korununuŃ ba si yie joŃ chaanaa a didaŃ balia-la si chiŃ la Tiina Wia sipaaŃ, nii-la si tii tiŃteeŃ. ⁵ NyiniŃ jaŃ lii ba niŃ a dii nuu-kala síi che duu doŃiseba. Di nuu-kala níi che duu walimeba, nyiniŃ jaŃ diiu. ⁶ Wia piba doluŃ di ba wuo kiri duonuŃ, duu síi nii tapulia-la ba síi che di ba bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ e. Wia bira piba doluŃ di ba wuo Ńaa di liiŃ kala birime chaliŃ. Ba jaŃ wuo leŃ di nyanyalaa juu dunia niaa e, mage Ńii kala e ba si cho. ⁷ Di ba ne dii Wia daŃsia dere, бага kuŃ jaŃ lii buotuo-luŃii-la tuoŃ ku lii. Ku-la jaŃ yuo kpuba. ⁸ Ba ku-suunuŃ jaŃ piŃ ta-bal-la woŃbiŃ e. Ta-bal-la bomo nage Sodom koo Ijipiti tiŃteeŃ ne. Ta-bal-la e ne ba kpaase la Tiina daa-gesee nyuŃ. ⁹ Ni-yiriba a lii ta-yiriba, ari nialiŃ síi bul yiikori-yiriba a lii tiŃtee-yiriba kala jaŃ beŃ ba ku-suunuŃ tapulaa batori ari lebi. Ba bi jaŃ sei di ba paaba hugi. ¹⁰ Dunia niaa, tuoŃ jaŃ tore ari ba si kpu niaa balia-la. Ba jaŃ gbigbieli a sisieri doŃo e a didii zile doŃo e, bee wiaa wialiŃ niaa deeŃba balia fa síi bul, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ e, ba fa keŃ dunia niaa baŃŃa e ne. ¹¹ Ama tapulaa batori ari lebi cheeŃ Wia pi niaa deeŃba balia miisiŃ, ba sii chiŃ ba naasiŃ e. NialiŃ kala si

naba, fawulluŃ keŃba woruŃ. ¹² Ńii ne ba nii nuu yiikoro duu lii Wia-jaŃ a bula pi niaa baliala a bul, “Má ku jil daha.” U si bul Ńii dere, ba juu duoŃbiliŃbaaniŃ tuoŃ a jil Wia-jaŃ. Ba diŃdoŃŃoó bibeŃba, ka ba jijil. ¹³ Bua-la titia le tiŃteenŃ faasa zigili. TaŃ-la seme doŃo kala tel, ba niaa bui balipe suu. Leree fii fii sesi-la kubala ne Ńii. FawulluŃ keŃ ni-kaanaa, ba denne Wia, nii-la si he Wia-jaŃ le.

¹⁴ Hee-lia-la dideriŃ ne Ńii, ama torimuŃ jaŃ ko leele.

Wia tiŃdaari-pe-la Ńmuu u nyile

¹⁵ Ńii ne Wia tiŃdaari-pe-la Ńmuu u nyile. U si Ńmuu Ńii, mi nii yiikori-balaa di baa bul wiaa, Wia-jaŃ le. Ba si, “Dunia kuorii-la leele Ńaa la Tiina Wia ari Kirisito kuorii-la ne. La Tiina Wia jaŃ dii kuoruŃ a kaa mu wuu.” ¹⁶ Ńii ne nihiasiŃ mara ari banese-la si hoŃ ba kuorikpasinniŃ nyuŃ Wia sipaanŃ, ba kala tuu kpirimi a chuole Wia a bul,

¹⁷ “Laa lolluŃ la Tiina Wia, Wii-jaribako,
nii-la fa si he dime faafaa ari nii-la ha si he dime.

Leele-na Ń joŃ Ń dol-bal-la,
a suomi a bibeŃ dunia ne.

¹⁸ Dunia niaa fa hoso ne Ń nyuŃ.
Ama bua-la Ń baaniŃ si jaŃ sii ba nyuŃ yie ne,
ka bua-la titia Ń si jaŃ dii nialiŃ si suba sariya ma yie ne,
bua-la le Ń si jaŃ joŃ time a tiŃ Ń tiŃtinnaa ma yie ne.

Nialin sii bul wiaa, η DiŃ-zoŃ-la doluŃ łe,
ari η niaa kala,
nialin sii fá η yiriŃ, nihiasin ari haŃbiisin
kala,
η jaŃ time piba.

Lεεε η jaŃ dōgise nialin si chei dunia, di ba mu
suu.”

¹⁹ Ńii ne ba keŃ Wia-dia-la si he Wia-jaŃ,
boro kaa suri a na dagá kubala u tuoŃ. Wialin
Moosis fa si ηmuŃsa bil di Iziral tinŃaa tuto, ba
he daga deeŃ tuoŃ ne. Ńii ne duonuŃ liligise
leriŃ kala, ba ninii yiikorusuŃ, ka duonuŃ
kpikpia ηmana ηmana. TinŃeeŃ zigili, ka duoŃ-
tabiaa faasa tuu titel.

12

Dimin ari haala yuo dōŃo

¹ Ńii ne ku-kpuŃkpere kubala ku lii wia nyuŃ.
Ku-kpuŃkpere-la nage haal ne a joŃ wii-pōsuŃ
a laale, ari niaa sii laale genniŃ ηii. Ka chene
ma he u naasiŃ bubuoŃ, aŃ ka u chu kuori-
nyuŃ-chuulo. NyuŃ-chuulo-la, cheŃwulaa fii
ari balia ne ba kaa Ńaa. ² Haal-la fa keŃ luoruŃ
ne. U luoruŃ wiwii, u faasa yiyel a wiwalime
duu lul. ³ Ńii ne ku-kpuŃkpere dōŃo ma ku lii
wia nyuŃ. Ku-kpuŃkpere deeŃ fa nage dimin
si yuga kieli ne a kala fiεε ari chalin. DiŃ-
la fa keŃ nyusuŃ balipe ne ari nyillin fii, a
chu nyuŃ-chuuluŃ balipe. ⁴ U bubuo-doho yigi
cheŃwulaa sesi-la batori dōŃo lo ba ku tuu
tel tinŃeeŃ. AŃ ka diŃ-la mu chiŃ haal-la fa
sii walime duu lul sipaan a gberε, di haal-la
ne lula, duu joŃ bile lin. ⁵ Ńii ne haal-la lul

haŃbolibie, nii-la si jaŃ beŃ dunia niaa kala ari kpaasa. Ńii ne Wia joŃ bile kaa mu u teenŃ a leŃ u hoŃ u kuori-kpasa nyuŃ, ⁶ aŃ ka haal-la fá juu giriŃ, lee-la Wia si wasa bilu le. U si he dime Ńii, Wia pu kudiilee tapulaa bui ari zɔ-balia ari mahiŃ batori.

⁷ Bua deeŃ le laaliŃ sii Wia-jaŃ le. Wia tiŃdaari-hiaŃ baa yire Maakil ari tiŃdaaraa doŃsuŃ suomi a yuyuo diŃ-la. Ńii ne diŃ-la ari u haritooroo maa yuo. ⁸ Ama Maakil niaa yuo dii diŃ-la ari u haritooroo. Ńii ne diŃ-la ari u haritooroo bira bi di-honuŃ kala keŃe Wia-jaŃ le. ⁹ Ńii ne ba joŃ diŃ-la ari u haritooroo a yuo ta ba lii Wia-jaŃ a ku tuu tiŃteenŃ. U ne baa yire Sitaani, nii-la síi nyise dunia niaa kala. DiŃ-la fa he dime faafaa kala ne a lii dunia di-suomuŃ.

¹⁰ Ńii ne ka mi nii yiikori-bal kubala a lii Wia-jaŃ a bul, “Bua-la Wia si jaŃ laa niaa ta yie ne. Bua deeŃ le ne Wia laa u doluŃ ari u kuoruŃ. Kirisito, nii-la Wia si liisa, ma laa u doluŃ ne, beŃ wiaa nii-la si joŃ cheeriŃ pi la naaŃbiiriŃ, ba joŃu yuo ta ne. U fa joŃ cheeriŃ piba Wia sipaaŃ wiiheye ari titaŃiŃ kala. ¹¹ Ba yuo dii Sitaani a tiŃ Pie-bie-la chaliŃ wiaa, ari Wia niŃiŃ wialiŃ ba fa si bula pipi niaa. Ba fa Ńaa siri di ba kpuba a tiŃ Wia wialiŃ le ne. ¹² Ma nialiŃ si he Wia-jaŃ, má leŃ di ma tuoŃ tɔre. Ama ma nialiŃ si he tiŃteenŃ le ari nialiŃ si he mugi-baliŃ le, ma jaŃ na heeŃ. Sitaani ku tuu ma teenŃ ne a faasa keŃ baaniŃ, beŃ wiaa u jima ari u bira bi dieni, ka di ba laa u doluŃ.”

¹³ DiŃ-la si na di ba joŃu yuo ta, u ku tuu tiŃteenŃ, Ńii ne u kire to haal-la si lul haŃbolibie-

la hariŃ. ¹⁴ Ńii nε Wia joŃ kachuŃ kiŃkesiŃ pi haal-la, duu wuo fił a juu giriŃ tuoŃ a kage diŃ-la ł. Ńii nε u mu lee-la Wia si wasa bilu ł. Dime nε, u joŃ kudiilee pu jisiŃ batori ari lebi. ¹⁵ Ńii nε liiŃ lii diŃ-la niŃŃ ł a nage fuoŃ, a kire to haal-la hariŃ duu pelle joŃu. ¹⁶ Ama tiŃtee-hiliŃ ku pε haal-la ł a joŃ fuo-la si lii diŃ-la niŃŃ ł kala a nyua. ¹⁷ Ńii nε diŃ-la na baaniŃ haal-la nyuŃ a mu duu keŃ haal-la biiriŃ doŃsuŃ a yuo laaliŃ. Haal-la biiriŃ nε Ńaa nialiŃ si nii Wia niŃŃ wiaa a tutoba, a didii Yesu daŃsia, a bul u wiaa a pipi niaa. Ńii nε diŃ-la mu chiŃ mugi-baliŃ niŃŃ.

13

Ku-la si nage diŃ-la ari бага kua

¹ Ńii nε mi na бага kua doŃo duu lii mugi-baliŃ tuoŃ a ku lii. U fa keŃ nyusuŃ balipe nε, u nyilliŃ ma fa Ńaa fii. U fa chu kuori-nyuŃ-chuuluŃ fii u nyilliŃ fii-la ł. Yiri-la u fa si keŃε u nyusu-la ł faa tuuse Wia joŃŃoo nε. ² Baga ku-la mi si na fa nage kpeye nε, aŃ ka u naasiŃ nage lugumuŃ kiaa, u niŃŃ ma nage naachigiŃ kua. Ńii nε ku-la si nage diŃ-la joŃ u doluŃ kala ari u kuori-kpasa-la a pi бага ku-la. ³ Baga ku-la nyusuŃ balipe-la doŃo fa keŃ naawiil-bal nε si maga duu suu, ka u bi suba. Ba si na naawiil-la duu fiela, u Ńaa dunia niaa kala wu-kpuŃkpere. Ńii nε ba sii to u hariŃ. ⁴ Ńii nε niaa tuu kpirimi diŃ-la sipaŃ a chuolu, beε wiaa u fa joŃ u doluŃ a pi бага ku-la nε. Niaa bira chuole бага ku-la. Ńla nε ba piεε doŃo a

mu tige u ɛ, “Kubɛɛ nɛ kɛŋ doluŋ a nage ŋla? Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo kɛnu yuo yuosuŋ?”

⁵ Ńii nɛ ba pi бага ku-la woŋbiiŋ u bul babii-bal wiaa a tutuuse Wia joŋŋoo. Ńii nɛ ba leŋu u dii doluŋ cheŋsiŋ mahiŋ balia ari balia. ⁶ U yie tutuuse Wia ari u jaŋ-niaa joŋŋoo. ⁷ Ńii nɛ ba puu woŋbiiŋ ma u kɛŋ Wia niaa a yuo laaliŋ, a yuo diiba. Ba fa puu doluŋ u wuo ni-yiriba a lii ta-yiriba kala, ari nialiŋ sii bul yiikori-yiriba a lii tiŋtee-yiriba kala. ⁸ Nii-la kala si tuo miisiŋ teŋ-la ɛ a lii dunia di-suomuŋ, u ma jaŋ tuu kpirimi u sipaŋ a chuolu. Pie-bie-la ba si kpua nɛ tii teŋ-la. ⁹ Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a jegile nii wiŋ deeŋ. ¹⁰ Di ba nɛ yuo laaliŋ dii nuu a kɛnu kaa mu yosuŋ leriŋ, u maga duu mu ŋaa yoŋ nɛ. Di ba nɛ joŋ tokobii a kpu nuu, ba jaŋ sɛnɛ joŋ tokobii a kpu tiina maa. Nialiŋ si laa Wia wiaa dii maga di ba nyalime nɛ a chiŋ wialiŋ ba si laa dii ɛ.

¹¹ Ńii nɛ mi bira na бага kua doŋo duu lii tiŋteenɛ a kuu lii. U fa nage piese nɛ aŋ kɛŋ nyilliŋ balia. Uu bul wiaa a nage ku-la si nage diŋ-la nɛ. ¹² U ma kɛŋ dol-la buŋbuŋ бага ku-la si kɛnɛ nɛ a wuo didii doluŋ u sipaŋ. U leŋ dunia niaa kala tuu kpirimi a chuole buŋbuŋ бага ku-la, ku-la fa si kɛŋ naawiil-bal-la, ka u fiɛɛ. ¹³ U ŋaa wu-magilaa a yuge. U paala leŋ nyiniŋ lii wia nyuŋ ku tuu tiŋteenɛ, nuu-kala na. ¹⁴ A tiŋ wu-magila-la ba si leŋe u ŋaa buŋbuŋ бага ku-la sipaŋ, бага ku-la doŋo nyise dunia niaa a he, di ba joŋ kiaa me, kuŋ si nage buŋbuŋ бага ku-la, ku-la ba si kɛŋ tokobiŋ keri, ka u wei. ¹⁵ Ńii nɛ ba wuo leŋ

baga ku-lia-la pi ku-la ba si me wiese duu wuo wiaa bubul. Ńii ne u wuo leŃ ba kpu nialŃ si bi baga ku-la ba si me ka चुले, ¹⁶ a bira leŃ ba magile nuu-kala, nihiasŃ ari haŃbiisŃ, kuoroo ari summoo, nii-la kala si tii u titia ari nii-la kala si Ńaa yoŃ. Ba magile ba na-diŃ nisaa le koo ba tilliŃ le. ¹⁷ Nuu-kala bi kuŃ wuo yo a bi kuŃ-kala ma wuo yalle, see di ba joŃ baga ku-la magiliŃ, koo u yiriŃ, koo u yiri-la si mage Ńii a he u tiina le. ¹⁸ Nuu-kala bi jaŃ wuo jiŃ wiŃ deeŃ bubuŃ, see duu keŃ wu-jimiŃ. Má leŃ di nii-la si keŃ wu-jimiŃ liisi a mu yi baga kuŃ niŃ si mage Ńii. Di Ń diiseba, u nage nuhuobiine kialŃ ne. U kiaa niŃ Ńaa zo-balidu ari mahiŃ batori ari balidu ne.

14

NialŃ sŃi yi yiili-faliŃ

¹ Ńii ne mi beŃ a na Pie-bie-la duu chiŃ peel kubala nyuŃ. Peel-la yiriŃ ne ZaayŃ. Ba di niaa buiba zolo ari mahiŃ balia ari banese ne fa chiŃ peel-la nyuŃ. Ba ŃmuŃse Pie-bie-la yiriŃ ari u Nyimma yiriŃ ne a he niaa deeŃba tilliŃ le. ² Ńii ne ka mi nii nuu yiikoro duu lii Wia-jaŃ. Yiikori-la fa nage fuonuŃ sŃi pelli ne gbul gbul, koo duonuŃ sŃi kpia. Yiikori-la mi si nia ma fa naga ari niaa sŃi du cheŃ ne. ³ Niaa deeŃba chiŃ kuori-kpasa-la ari nihiasi-la, ari kialŃ banese-la si weye sipaaŃ ne aa yii yiili-falii kubala. Nuu-kala bi yiil-la wuo gunne, see nialŃ bui buiba zolo ari mahiŃ balia ari banese-la duŃduŃa. Niaa deeŃba ne Wia tuose dunia le a laaba ta. ⁴ Ba ne bi ha-chorumuŃ hariŃ to, aŃ

bi disinniņ ma kenē. Ba nīi to Pie-bie-la hariņ lee-na kala u sīi mu. Ba nē Wia laa sipaaņ liise nuhuobiinee tuoņ, di ba ņaa Wia ari Pie-bie-la tuo-pul tiņņaa ⁵ a bi wiaa ka nyia.

Wia tiņdaaraa batori bul wiaa

⁶ Ņii nē mi bira na Wia tiņdaara doņo duu fl wia nyuņ di-bolii. U fa kori Wia Wu-zomō-la nē, Wu-zomō-la si jaņ hē dime a kaa mu wuu. U kaa mu bula pi nuu-kala si hē dunia lē tiņtee kala lē, ari taņ kala lē, ari nialij sīi bul yiikori-yiriba kala, ari ni-yiriba kala lē. ⁷ Ņii nē Wia tiņdaari-la bul ari yiikori-baliņ a bul, “Má fá Wia a denne u yiri-baliņ, bēē wiaa bua-la u si jaņ dii dunia niaa sariya yie nē. Má dēnnu, u nē ta wia nyuņ ari tiņteen ari mugi-baliņ ari lii-bulluņ kala.”

⁸ Ka Wia tiņdaari-lia-la ma tuto a bul, “Babiloņ tele, Babiloņ tele, ta-bal-la ba sīi yire Babiloņ, u tele. U nē joņ u wu-boņņo a dage tiņtee kala ba ņiņaa wu-boņņo. Wu-bomō-la nage siniņ si keņ huoņ nē.”

⁹ Ņii nē Wia tiņdaari-tori-la ma tuto ba hariņ, a ma bul wiaa ari yiikori-baliņ. U si, “Di nuu-kala nē chuōlē бага ku-la ari u nagisi-la ba si mē bil, a laa magil-la u tile lē koo u nisaa lē, ¹⁰ Wia jaņ na baaniņ kiņkeņ u tiina nyuņ. Wia baaniņ nage siņ-la si keņ huoņ nē. Di niaa nē nyua, ba yie susuu nē. Ba jaņ joņ nyiniņ ari jiribiņ a dōgise tiina. Ba jaņ ņaa ņii Wia tiņdaara-la si bi disinniņ kenē ari Pie-bie-la sipaaņ. ¹¹ Nyiniņ ari jiribiņ jaņ diiba deeņ deeņ, nyiņ-la bi jaņ kō duu disa. Niaa deeņba

bi jaŃ kɔ di ba na wiese wiiheye ari titaniŃ kala. Niaa deenba si chuɔle бага ku-la ari u nagisila ba si me bil a laa u yiriŃ magil-la, ba bi jaŃ na wiese.”

¹² Bua deenŃ le ne Wia nialiŃ sii to Wia niinŃ a laa Yesu Kirisito wiaa dii, u maga di ba nyalime ne. ¹³ Ka mi nii yiikoro kubala duu lii Wia-jaŃ aa bul, “ŃmuŃse wiinŃ deenŃ: NialiŃ si laa la Tiina Yesu wiaa dii aŃ suu, Wia jaŃ peba le.” Ńii ne Wia DiŃ-zoŃ-la ma bul, “Wia sene jaŃ pe niaa deenba le di ba wuo na wiese woruŃ. Ba bira bi jaŃ tiŃ, beŃ wiaa tiŃtimii-la ba si tima ka to ba hariŃ ne.”

Ba keŃ siikoro a kaa kuŃ kiaa

¹⁴ Ńii ne mi bira beŃ a na duoŃbiliŃbaaŃ-pula, di nuu nage nuhuobiine bie a hoŃ duoŃbiliŃbaaŃ-la nyuŃ. U tiina chu selime kuori-nyuŃ-chuulo ne aŃ kori siikoro si keŃ niinŃ woruŃ. ¹⁵ Ńii ne Wia tiŃdaari-la doŃo ma lii Wia-dia tuoŃ ku lii, a faasa yire ari yiikori-baliŃ nii-la si hoŃ duoŃbiliŃbaaŃ-la nyuŃ a bul, “KeŃ Ń siikoro-la a kaa kuŃ kiaa. Bua-la si maga di la kuŃ kiaa yie ne. KialiŃ kala si he dunia le si maga di ba kuŃ, ba kala bia ne.” ¹⁶ Ńii ne nii-la si hoŃ duoŃbiliŃbaaŃ-la nyuŃ keŃ u siikoro-la viisi tiŃteenŃ a kuŃ tiŃteenŃ kuŃ-kala.

¹⁷ Ńii ne Wia tiŃdaara doŃo ma lii Wia-dia si he Wia-jaŃ a ku lii, a ma kori siikoro. Siikoro-la ma keŃ niinŃ ne woruŃ. ¹⁸ Ńii ne Wia tiŃdaara doŃo ma lii Wia-dia koru-la seme a ku lii. U ne Ńaa Wia tiŃdaari-la si keŃ nyiniŃ doluŃ. Ńii ne u yire nii-la si kori siikoro-la a bul ari yiikori-baliŃ, “KeŃ Ń siikoro-la a kaa keru tia-la ba sii

yire vaiŃ-la jagisiŃ, bee wiaa u nene-la bia ne.”
 19-20 Ńii ne Wia tiŃdaari-la keŃ u siikoro-la kaa viisi tiŃteenŃ a keru vaiŃ jagisi-la kala. Ńii ne ba paa ba kala kaa mu he bua-la ba si luo, aa chage tii-nene-la liiŃ ba si kaa Ńaa siniŃ. Ta-bal-la jeeŃ hariŃ ne ba chage tii-nene-la. Ba si chageba, lii-la kala lii a birime chaliŃ, a tuu pipelle tiŃteenŃ a nage fuoŃ. Namaga deeŃ dage Ńii Wia si na baaniŃ tiŃteenŃ niaa nyuŃ. Ńii ne chal-la pelle a mage meel-daasiŃ zo-balia, aŃ pe jila yi a mage nuhuobiine boye.

15

Wia tiŃdaara-la kori nyanyal-boŃŃo balipe

¹ Ńii ne mi bira na ku-kpuŃkpere doŃo wia nyuŃ. U keŃmi fawulluŃ. Mi na Wia tiŃdaaraa balipe di ba kori nyanyal-boŃ-yiriba balipe. Di ba ne yuoba he tiŃteenŃ le dere, Wia baaniŃ jaŃ fiele.

² Ńii ne mi na kuŃ, u yuga a nage mugi-baliŃ sii tul Ńii pal pal a chuchol nyiniŃ. Ka nialiŃ si yuo dii бага ku-la ari u nagisi-la ba si me bil, ari u yiriŃ magiliŃ, mi naba di ba chiŃ mugi-bal-la sii tul pal pal seme a kori chenniŃ Wia si joŃo piba. ³ Ńii ne ba yiyii yiilaa. Yiil-la doŃo, Moosis Wia tiŃtinni-la ne laa sipaŃ yii, ka yiil-la doŃo ba yiyii a didenne Pie-bie-la. Yiila-la ba si yii ne Ńla:

“La Tiina Wia Wii-jaribako,
 wu-kpuŃkperisiŃ ari tiŃtiŃ-balaa ne Ń titiŃ.
 Ń keŃ wutitii ne aa Ńaa wutitiiba.
 Ń ne jaŃ dii kuoruŃ a kaa mu wuu.

⁴ La Tiina Wia, kubee ne bi jaŃ fáŃ?

Nuu-kala jaŃ fáŃ aŃ didenne Ń yiri-baliŃ.
Ń duŃduŃa ne keŃ tuo-pula.
Dunia niaa kala jaŃ ku chuoluŃ,
bee wiaa nuu-kala na ari Ń dii dunia niaa
sariya ari wutitii ne.”

⁵ Mi si nii yiila-la dere, mi na Wia-dia-la tutuobaaniŃ ba síi yire lee-la si bi disinniŃ kene, di ba suro. ⁶ Ńii ne Wia tinđaraa balipe-la si kori nyanyal-bonŃŃŃ balipe-la lii dime ku lii. Ba laale geri-yuoli-zonŃŃŃ síi tul ne, kuŃ-kala tuo u le, a joŃ selime damerisiŃ a voo ba boisiŃ le. ⁷ Ńii ne kialii banese-la si weye donŃ joŃ selime gbaŃsiŃ balipe a pi Wia tinđaraa balipe-la. Wia baaniŃ fa su selime gbaŃsi-la ne. U ne jaŃ he dime a kaa mu wuu. ⁸ Ńii ne nyuosuŃ to Wia-dia-la kala. Wia tula ari u doluŃ ne Ńaa nyuosu-la he dime Ńii. Nuukala bi Wia-dia-la wuo juu, see Wia tinđaraa balipe-la si joŃ nyanyal-bonŃŃŃ balipe-la kala yuo he tinteen le a dere.

16

GbaŃsiŃ balipe-la si keŃ Wia baaniŃ

¹ Ńii ne mi nii nuu yiikoro duu lii Wia-dia-la tuon. U bula pi Wia tinđaraa-la balipe ari yiikori-baliŃ a bul, “Má keŃ gbaŃsiŃ balipe-la si keŃ Wia baaniŃ kaa mu bisa he dunia le.”

² Ńii ne Wia tinđari-la bunbuŃ tiina joŃ u gbaŃa-la Wia baaniŃ si he u tuon, a kaa mu bisa he dunia le. U si bisa he dere, Ńii ne naawiil-bonŃŃŃ síi suora keŃ nialiŃ kala si keŃ бага kula magiliŃ, aŃ pe chuole u nagisiŃ ba si me a bil.

³ Ņii nē Wia tiŅdaari-liamiŅ joŅ u gbaŅa ari Wia baaniŅ a kaa mu bisa hē mugi-baliŅ lē. Ņii nē mugi-bal-la birime a nage nuhuobiine si suba chaliŅ. U si Ņaa Ņii, kialiŅ kala si keŅ miisiŅ a hē mugi-bal-la tuoŅ suu.

⁴ Ņii nē Wia tiŅdaari-tori-la ma keŅ u gbaŅa kaa mu a bisa hē fuo-biisiŅ ari fuo-buloo lē. Ba kala birime chaliŅ. ⁵ Ņii nē Wia tiŅdaari-la si keŅ liiŅ doluŅ ma bul wiaa. U si, “La Tiina Wia, Ņ kīaa sima nē di Ņ dōgise dunia nīaa. Ņ nē Tuo-pul Tiina, Ņ nē nii-la fa si hē dime faafaa kala ari nii-la si hē dime lēlē.

⁶ Dunia nīaa kpu Ņ nīaa ari nialiŅ fa sīi bul wīaa, Ņ DiŅ-zoŅ-la doluŅ lē. Ba si Ņaa Ņii nē tii Ņ Ņaa chaliŅ piba di ba nyua. U maga di ba nyua nē.”

⁷ Ņii nē mi nii nuu yiikoro duu bul wīaa. Yiikori-la lii koru-la nyuŅ ba fa si yie kpu pusuŅ a nyige a pi Wia nē. U tiina si, “Wutitii, la Tiina Wia Wīi-jaribako, Ņ keŅ wutitii, wutitii woŅbiiŅ nē Ņ to a didii nīaa sariya Ņii.”

⁸ Ņii nē Wia tiŅdaari-nēse-la joŅ u gbaŅa a bisa hē wīi-pōsuŅ lē. Ņii nē wīa faasa pōse a nage nyiniŅ, a nyinyige nīaa. ⁹ Wīi-pōsuŅ si faasa pōse a nyige nīaa Ņii, ba na baaniŅ Wia nyuŅ a tutuuse u joŅŅoo, bēe wīaa ba jīma u nē keŅ doluŅ nyanyal-yiri deeŅba kala lē. Ama ba bi birima lii ba haacheba lē di ba chuolē Wia.

¹⁰ Ņii nē Wia tiŅdaari-nōŅ-la joŅ u gbaŅa a bisa u tuoŅ kīaa a hē бага ku-la lē, lee-la u fa sīi dii kuoruŅ. Ņii nē birimiŅ to lee-la kala, ka nialiŅ kala si hē dime ma yaraa bibieri, ba didiŅ ba neŅdelimee. ¹¹ A tiŅ ba yara-la sīi wīi, ari ba

naawiila-la wiaa, ba tutuuse Wia joŃŃoo, nii-la si he Wia-jaŃ. Ama ba bi birima lii ba haacheba le di ba chuole Wia.

¹² Ńii ne Wia tiŃdaari-du-la joŃ u gbaŃa ari Wia baaniŃ a bisa he fuo-bal kubala baa yire Yufiretis le. Ńii ne fuo-la kala hu. Fuo-la si hua, kuoro-la si lii taŃ seme wuo na woŃbiŃ a to fuo-naa-la tuoŃ a kuko. ¹³ Ńii ne mi na jiŃ-boŃŃoo batori di ba nage yiŃŃaa. DoŃo lii diŃ-la le, doŃo ma lii бага ku-la le, doŃo ma lii nii-la si nyia wiaa duu bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ le. Ba lii ba niiriŃ le a ku lii. ¹⁴ JiŃ-boŃŃoo deenba batori lii Sitaani le ne a yie ŃiŃaa wu-kpuŃkperisiŃ. Ba ne golle dunia kuoroo kala teen, a keŃba he doŃo le baa Ńaa siri di ba yuo laaliŃ. Tapul-bal-la Wii-jaribako si liisa di wiaa deenba kala Ńaa, ba jaŃ yuo laal-la. ¹⁵ (Má bee na, mi jaŃ ko ari gaara si yie ko Ńii. Wia jaŃ pe nii-la kala si bi doŃ pina aŃ po le, nii-la kala si laale u gerŃ, di niaa si u yaribiree na.) ¹⁶ Ńii ne Wia keŃ dunia kuoro-la a kaa mu hilimi lee kubala di ba yuo laaliŃ. Hiiburu tiŃŃaa yiikoro le baa yire lee-la AmagedoŃ.

¹⁷ Ńii ne Wia tiŃdaari-pe-la joŃ u gbaŃa, a joŃ u tuoŃ kiaa bisa he peliŃ le. Ńii ne yiikori-bal kubala lii lee-la kuori-kpasa-la si china Wia-dia-la tuoŃ a bul, "WialiŃ dideriŃ yie ne." ¹⁸ Ńii ne duonuŃ liligiŃe a kpikpia. LeriŃ kala ŃiŃaa goŃ, ka tiŃteen ma faasa zigili. Dunia si suomo, u ha bi Ńii zigile aŃ ka. ¹⁹ TiŃteen si zigili Ńii, u keŃ ta-bal-la kaa kpaa leree batori, ka tiŃtee kala ta-balaa ma titel. Ńii ne Wia liise mu yi BabiloŃ le. U doŃisu ne woruŃ a mu yi

Ńii u si na baaniŃ u nyuŃ Ɣ. ²⁰ Ńii nƔ tiŃteye-la liiŃ fa si gollo chu, ba kala ƔƔ. Peelee ma kala ƔƔ. ²¹ Ka duoŃ-tabii-balaa si faasa yuŃ kiŃkeŃ a nage nomuŃ-tabiaa, ba lii wia nyuŃ ku tuu tel niaa nyuŃ ba susuu. Wii-la fa Ńaa wu-loru nƔ. Ńii nƔ ni-kaana-la tuuse Wia joŃŃoo a tiŃ duoŃ-tabia-la wiaa.

17

Haala si hoŃ бага kuŃ nyuŃ

¹ Ńii nƔ Wia tiŃdaaraa balipe-la si kori gbaŃsiŃ balipe-la, ba tuoŃ kubala yiremi a bul, “Ko di mi dagiŃ Ńii Wia si jaŃ dii ha-chorumuŃ deeŃ si Ńaa wu-liiliŃ woruŃ sariya. U nƔ hoŃ lee-la liiŃ si he a yuge. ² Dunia kuoroo ari dunia niaa kala kenu Ńaa wu-liiliŃ a kala bugi, a nage ba si nyua siniŃ.”

³ Ńii nƔ Wia DiŃ-zoŃ-la hemi Ɣ, ka Wia tiŃdaari-la joŃmi kaa juu giri kubala tuoŃ. Ńii nƔ mi na haal kubala dime duu hoŃ бага kuŃ kubala nyuŃ. Baga ku-la kala fiƔa nƔ. U yiraa fa yuga nƔ, yira-la tutuuse la Tiina Wia. U fa keŃ nyusuŃ balipe nƔ, ka u nyilliŃ ma fa Ńaa fii nƔ. ⁴ Haal-la laale geri-fiaŃ ari muoluŃ, a he selime ari tabii-tulaa. U fa kori selime nyunyuala nƔ. Wu-boŃŃoo ari wu-liili-la u sii Ńaa su nyunyuala-la, ⁵ ka ba ŃmuŃse yiri-kpuŃkperere a he u tile Ɣ. Yiri-la ba si ŃmuŃsa he u tile Ɣ nƔ Ńla, “BabiloŃ Ńaa ta-bal nƔ. NialiŃ kala si he dunia Ɣ aa Ńaa wu-boŃŃoo, ari ha-chorumoo kala, u nƔ Ńaa ba naaŃ.” ⁶ Ńii nƔ ka mi na haal-la duu nyua Wia niaa ari nialiŃ ba si kpua a tiŃ Yesu wiaa ba chaliŃ. Haal-la si nyua

chal-la yuga Ņii, u bugi. Mi si nau Ņii, u Ņaami wu-kpuŅkpere kiŅkeŅ kiŅkeŅ.

⁷ Ņii ne Wia tiŅdaari-la piesemi a bul, “Beε kuŅ ne tii wiŅ deeŅ Ņaa wu-kpuŅkpere Ņ le? Haal-la si jil бага ku-la si keŅ nyusuŅ balipe ari nyilliŅ fii-la Ņaa ha-kpuŅkpere ne. Mi jaŅ daŅiŅ u bubuoŅ. ⁸ Baga ku-la Ņ si na ne fa he dime buŅbuŅ aŅ bira tuo. U jaŅ lii buoŅtuo-luŅii-la tuoŅ ku lii a mu suu. Di dunia niaa doŅsuŅ ne na бага ku-la, u jaŅ Ņaaba wu-kpuŅkpere, beε wiaa u fa he dime buŅbuŅ aŅ bira tuo, aŅ saa jaŅ bira ko. WiŅ deeŅ jaŅ Ņaa nialiŅ si he dunia le, ka ba yiraa tuo miisiŅ teŅ-la Wia si ŅmuŅsa a chiŅ dunia di-suomuŅ le. ⁹ Nii-la si keŅ wu-jimiŅ ne jaŅ wuo jiŅ wiŅ deeŅ bubuoŅ. NyusuŅ balipe-la Ņaa peelee balipe ne. Ba nyuŅ ne haal-la hoŅ. NyusuŅ balipe-la ma Ņaa kuoroo balipe ne. ¹⁰ Kuoroo balipe-la tuoŅ banuŅ ne suba, doŅo ne dii kuoruŅ leele, aŅ ka doŅo-lana ha bi kuoruŅ die. Di u ma ne ku dii kuoruŅ, u bi jaŅ he dime a dieni. ¹¹ Baga ku-la-na fa si he dime aŅ bira ku tuo, u ma Ņaa kuoro ne. U pe balipe-la le ba Ņaa chori, ama u fa he kuorie-la balipe tuoŅ ne. U ma jaŅ suu. ¹² Nyilli-la fii Ņ si na Ņaa kuoroo fii ne, ama ba-na ha bi kuoruŅ die. Ba di бага ku-la jaŅ dii kuoruŅ, ama ba bi jaŅ dii kuoruŅ a dieni. ¹³ Kuoroo deeŅba kala keŅ nii-bala ne, a joŅ dol-la ba si kaa bibeŅ niaa a pi бага ku-la. ¹⁴ Ba di Pie-bie-la jaŅ yuo doŅo, ama Pie-bie-la jaŅ yuo diiba, beε wiaa u ne Ņaa nialiŅ kala si beŅ niaa kuhiaŅ, a keŅ kuoroo kala ma doluŅ. Ba di u haritooroo ne jaŅ yuo diiba. Niaa deeŅba ne Ņaa nialiŅ Wia si yira aŅ

liise, ba ŋaa ni-titiiba.”

¹⁵ Ńii nɛ Wia tiŋdaari-la bira dagemi lii-la ha-chorun-la fa si hoŋ u nyun bubuŋ. U bula di lii-la mi si na ŋaa nuhuobiinee ari ni-dan si lii ta-yiriba ari tiŋtee-yiriba kala aa bul yiikori-yiriba kala. ¹⁶ Nyilli-la fii ma mi si na, ba di бага ku-la jaŋ beɛ ha-chorun-la. Ba jaŋ wuri ha-chorun-la kiaa ta duu keŋ yaribiree. Ba jaŋ chaŋ u namia aŋ leŋ di nyiniŋ dii u hangbelee. ¹⁷ Wia ŋaa ba keŋ nii-bala nɛ a ŋiŋaa wii-la u si cho. Ńii nɛ tii ba ŋaa ŋii. Ba joŋ dol-la ba si keɛ a biben niaa a pipi бага ku-la. Ba jaŋ biben ku-la, see di wialiŋ kala Wia si bula ŋaa deɛ. ¹⁸ Ńii nɛ Wia tiŋdaari-la bira bul di haalla mi si na ŋaa ta-bal nɛ. Ta-baliŋ deen keŋ dolun a biben kuoro-la si he dunia le.

18

Babilon tele

¹ Wiaa deenba kala si ŋaa bal, mi bira na Wia tiŋdaara doŋo duu lii Wia-jaŋ a ku tuu tiŋteen. U faasa keŋ dolun, ka u pulumuŋ leŋ dunia kala pulle. ² Ńii nɛ u faasa yire a bul, “Babilon tele, ta-bal-la tele. Dime nɛ jiŋ-bonŋo ari diibiisiŋ ba si kise kala he. ³ Babilon niaa ŋaa wu-bonŋo a yuge nɛ. Ba dage dunia niaa, ba ma ŋiŋaa wu-bonŋo. Dunia kuoroo ma keŋba ŋiŋaa wu-liiliŋ. Dunia bayalaa ma to ba hariŋ a ŋiŋaa wu-bonŋo a nina moribiee worun.” ⁴ Wia tiŋdaari-la si bul wiaa deenba deɛ, mi bira nii nuu yiikoro duu lii Wia-jaŋ aa bul,
“Mi niaa, má sii Babilon le,

di ńii dee ma jaŃ pe ńiŃaa wu-bomɔ-la ba sii ńaa.

Di ma ne ńaa ńii, mi jaŃ pe dɔgisema ari mi sii che di mi dɔgise BabilɔŃ niaa ńii.

⁵ Ba wu-bɔŃŃɔɔ yuga ne Wia sipaan, ńii ne tii Wia ha bi ba wiaa yua.

⁶ WialŃ ba si ńaama le, má ma joŃo ńaaba le, a tiŃ ma chimŃ naaŃsiŃ bulia.

GbaŃa-la ba si kaa ńaa sinŃ pima ma nyua, má ma keŃ u titia a ńaa sinŃ naaŃsiŃ bulia piba di ba nyua.

⁷ Ba yie keŃ ba titia yuge ne, a nii sima, a bibese ba titia le,

ńii wiaa má dɔgiseba woruŃ, di ba na heeŃ a yiyel,

di hee-la mage ńii ba fa sii nii sima.

Ba yie biine di ba nage kuoroo ne, tuɔ-cheeŃ bi jaŃ keŃba a nage yo-haala. Ba bul ba bi jaŃ kɔ di ba yele da.

⁸ ńii wiaa ne tii nyanyal-bɔŃŃɔɔ jaŃ keŃba che-bala leŃ leŃ.

Ba jaŃ yel ba niaa yoho, di losuŃ ma keŃba, ka nyiniŃ ma diiba.

Wiaa deeŃba kala jaŃ ńaa, bee wiaa la Tiina Wia keŃ doluŃ. U jaŃ dii ba sariya.”

⁹ ńii ne dunia kuoro-la si to ba hariŃ a ńiŃaa ba-chɔruŃ ari ha-chɔruŃ wuŃaalaa a pe ninii sima, ba tuɔŃ jaŃ chei. Di ba ne na di nyiniŃ ka diiba, ba jaŃ ńmoo niŃ vil vil. ¹⁰ Di ba ne beŃ hee-la taŃ-la niaa sii na, fawulluŃ jaŃ keŃba. Ba jaŃ chiŃ di-bolii a bibenu a bul, “Ou, ou ta-baliŃ

deen, ta-bal-la ba sii yire Babilon, u bi diene ka ba dogise u niaa ba suu."

¹¹ Dunia bayalaa yiyel Babilon niaa wiaa, bee wiaa nuu-kala tuo a biraa yoo ba kiaa. ¹² Kialin ba sii yalle ne nla: Selime, hoon, tabii-tulaa, geri-yuoli-zonhon, muolaa, geripe-fula-fula biisin, geripe-fiesin, ari daasi-la kala yallin si heye, ari kialin kala ba si ken batun nyilaa naa, ari kialin kala ba si ken daa-la yallin si heye saa, ari koliin, ari kialin ba si ken hoon naa, ari lokunbuiaa. ¹³ Ku-suo-sin ba si jono guoli kudiilee tuon u sin, tulaaliba, tii-kelin suora si sima, si-duoron, nuun, mun-zomun, folimiaa, nesin, ari piesee, ari janin, ari janin torukoba, ari yosun. ¹⁴ Nin ne ba bira bul a tige tan-la niaa le, "Ku-zom-la kala ma fa sii hienu, ma telba kala le, ma ku-zon-zon-na kala ari ma sima-la kala ma fa sii nii, ba bira tuo. Ma bira bi jan ko di ma naba." ¹⁵ Bayalia-la kala fa si yalle kiaa pi Babilon niaa a na moribee, ba jan fa fawullun a tin hee-la wiaa Babilon niaa sii na. Ba kala jan chin di-bolii a faasa nmoo niin a yeke bubul, ¹⁶ "Ou, ou, ta-balin deen fa zom a ken ku-zonhon maa. U niaa fa lilaale geri-yuoli-zonhon, ari muolaa, ari geri-fiesin, a lilaale selime ari tabii-tulaa. ¹⁷ U bi diene ka kiaa deenba kala chei n teen." Nin ne nialin sii duori liin dabori-bala-la sii ven mugi-balin tuon kuhiasin, ari nialin sii tin daboro-la tuon, ari nialin sii juu liin daborusun aa mu leree, ari nialin kala si che kiaa mugi-balin tuon di ba na moribee, ¹⁸ niaa deenba kala chin di-bolii ne a bibe. Ba na Babilon duu dii nyinin. Nin ne

ba Ńmoo niŃ a yel a bul, “Ta bεε nε fa nage ta-baliŃ deeŃ?” ¹⁹ Ńii nε ba yel a Ńaa hagila hiε ba nyusuŃ ε a bul, “Ou, ou, ta-baliŃ deeŃ ε nε nialiŃ kala fa si keŃ liŃ daborusuŃ to a jigi. Má bee na, u bi diene ka kialŃ kala u fa si keε chei. ²⁰ Ma nialiŃ si he Wia-jaŃ ε, má jujuεε BabiloŃ wiaa. Ma Wia niaa ari Wia naŃzoba ari nialiŃ fa síi bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ ε, má jujuεε. Wia joŃ ma chimiŃ a joŃo tiŃ BabiloŃ nε.”

²¹ Ńii nε Wia tiŃdaara doŃo, u dolie nε woruŃ, u joŃ tabii-bal a joŃo yuo he mugi-baliŃ ε. Tabii-la fa yuga a nage nomuŃ nε. U si joŃ tabii-bal-la a yuo Ńii, u bul, “Ńii titia nε ba jaŃ Ńaa BabiloŃ. Ba jaŃ joŃ BabiloŃ, ta-bal-la a yuo ta ari doluŃ. U jaŃ lel dunia ε. ²² Ba bira bi jaŃ nii cheŃ-duduuroo di baa du, ŃmuluŃ Ńmiiraa ma bira bi jaŃ ŃmuŃmuu. Saaraa ari geripe-yuoroo ma jaŃ bira tuo u ε. Niaa bira bi jaŃ nuŃoŃ muŃuŃ u ε. ²³ Chaanaa ma bira bi jaŃ chaane u tuoŃ. Baalaa ari haalaa bira bi jaŃ jaa doŃo. BabiloŃ bayalaa nε fa Ńaa ni-balaa dunia deeŃ ε, aŃ ka ba keŃ daalusuŃ aa Ńaa wu-boŃŃo aa nyise dunia niaa kala. ²⁴ BabiloŃ ε nε ba kpu nialiŃ fa síi bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ ε, a kpu Wia niaa maa, a bira kpu nialiŃ doŃsuŃ si he dunia ε.”

19

Pie-bie-la ha-jaari gbiele

¹ Wiaa deeŃba kala si Ńaa hariŃ, Ńii nε mi nii goŃ Wia-jaŃ ε. GoŃ-la nage ni-daŃ yiikoroo nε

aa bul wiaa. Ba si, “Haleluya, la Tiina Wia keŃ doluŃ duu laala ta. U ne keŃ yiriŃ ari doluŃ. ² Má leŃ di la denŃu, bee wiaa u keŃ wutitii ne a kaa dii niaa sariya. U dii ha-choruŃ-bal-la sariya. Ha-choruŃ-bal-la ne faa Ńaa wu-liiliŃ, a chei dunia niaa kala. U si kpu Wia tiŃtinnaa Ńii, Ńii titia ne Wia ma doŃisu.”

³ Ńii ne ba bira heele bul, “Haleluya, nyiŃ-la sii dii haal-la, u nyuosuŃ ne jil wia nyuŃ a kaa mu wuu.” ⁴ Ńii ne nihiasiŃ mara ari banese-la ari kialiiŃ banese si weye tuu kpirimi a chuole Wia. U fa hoŃ u kuori-kpasa nyuŃ ne. Ńii ne ba bul, “Ami, Haleluya!” ⁵ Ńii ne nuu yiikoro lii Wia kuori-kpasa-la seme a heele bul, “Ma Wia tiŃtinnaa kala ari ma nialiŃ kala sii fáu, nihiasiŃ ari haŃbiisiŃ kala, má leŃ di la denne Wia. U ne tiila.” ⁶ Ńii ne mi bira nii ni-dan yiikoro. Yiikori-la fa nage fuo-balaa sii pelli ne gbul gbul. U bira nage duonuŃ sii kpia Ńmana Ńmana aŃ pe liligiŃe. Ńii ne yiikori-la heele bul, “Haleluya, la Tiina Wia Wii-jaribako dii u kuoruŃ ne. ⁷ Má leŃ di la jujuose a yire u yiri-baliŃ a denŃu woruŃ. Bua-la Pie-bie-la si jaŃ jaa haala yie ne. Haal-la ma si jaŃ jaau Ńaa siri ne. ⁸ Ba joŃ geri-yuoli-zoŃ a laale haal-la. Geri-la tula zomo. KuŃ-kala tuo u le. Geri-yuoli-zoŃ-la haal-la si laala Ńaa Wia niaa tuo-pul wu-Ńaalaa ne.”

⁹ Ńii ne Wia tiŃdaari-la bula pimi a bul, “ŃmuŃse wiŃ deeŃ, ari Wia jaŃ pe nialiŃ ba si yira di ba ku gbieli Pie-bie-la ha-jaari gbiele a dii kudiilee dime.” Ńii ne Wia tiŃdaari-la bula pimi a bul di Wia niŃ wu-teŃŃe ne Ńii. ¹⁰ Ńii ne

mi tuu kpirimi di mi chuolu, ama u bula pimi di mi sí ńii ńaa, di la kala ńaa tińtinnaa a tima pipi Wia, la di nialĩ kala síi to wialĩ Yesu si bula. ńii ne u bula pimi di mi chuole Wia. Di nialĩ kala síi bul wiaa, Wia Diń-zoń-la doluń le, wialĩ titia ne Yesu dage.

Ja-pula jįilli-la

¹¹ ńii ne mi na Wia-jań duu suro. Mi beń a na ja-pula di nuu jila. Nii-la si jila yiriń ne Ni-teńńe ari Wutitii Tiina. U dii niaa sariya ari wutitii, a keń wutitii ma yuo laaliń. ¹² U siaa kala chuchol a nage nyiń-geliń, ań ka u chu kuori-nyuń-chuuluń a yuge. Ba ńmuńse u yiriń he nyuń-chuulu-la le. Nuu-kala bi yiri-la jįi see u titia. ¹³ U laale geri-la chaliń si misa ne. Ba keń nii-la kaa yire Wia Niiń Wiaa. ¹⁴ Wia-jań laali-yuoroo ma laale geri-fula-fula biisiń ne. Ba ma jil ja-pulluń a tuto u hariń ne. ¹⁵ ńii ne tokobiń lii nii-la si jil jaaba niń le a ku lii, a keń niń woruń nyagaga. Tokobii-la ne u jań kaa ta dunia niaa kala kpu. U jań keń kpaasa a kaa beń dunia niaa. La Tiina Wia Wii-jaribako keń baaniń ne dunia niaa nyuń. U baaniń jań sii ba nyuń woruń. Niaa chaliń jań lii ari ba si yie chage tii-nenee liń ńii. ¹⁶ Ba ńmuńse u yiriń ne a he geri-duduń-la u si laala le ari u naapuń le. U yiriń ne ńla: “Kuoroo kala Kuoro ari la tiinaba kala Tiina.”

¹⁷ ńii ne ań ka mi na Wia tińdaaru kubala duu chiń wii-poసుń le. ńii ne u faasa yire diibiisi-la kala síi ńil wia nyuń di-bolii di ba ku pe dońo le a dii kudiile-la Wia si jań jońo piba. Kudiile-la jań yuge lee-la. ¹⁸ U yireba di ba ku dii

kuoroo namia, ari laali-yuori-hiasin̄ namia, ari ni-duorun̄ namia, ari janiŋ namia, ari nialiŋ si jila namia, ari nuhuobiine namia, nialiŋ si tii ba titia ari nialiŋ si ŋaa yosuŋ, ari nihiasin̄ ari haŋbiisin̄ kala. ¹⁹ Ńii ne mi na бага ку-ла ari dunia kuoroo ari ba laali-yuoroo di ba hilime di ba yuo nii-la si jil joo-la ari u laali-yuoroo. ²⁰ Nii-la si jil joo-la ari u laali-yuoroo yuo dii бага ку-ла a kenu. Ba bira keŋ nii-la si nyia wiaa ari uu bul wiaa, Wia Diŋ-zoŋ-la doluŋ le. U ne fa ŋaa wu-magilaa бага ку-ла sipaan̄ a wuo nyise nialiŋ ba si keŋ бага ку-ла yirin̄ magileba, ari nialiŋ sii chuole бага ку-ла nagisin̄ ba si me bil. Ba joŋ niaa deen̄ba baliamin̄ a yuo ta ba ku tuu juu Wia nyinin̄, nyin̄-la sii dii a nage jiribiiŋ. ²¹ Ka nii-la si jil joo-la keŋ tokobii-la si lii u niin̄ le kaa kpu nikaanaa. Diibiisin̄ loriki ba nanpiliŋ kala.

20

Nialiŋ si beŋ dunia niaa jisin̄ bui

¹ Ńii ne mi na Wia tin̄daara duu lii Wia-jaŋ a ku tuu tin̄teen̄, a kori buotuo-lun̄jii-la boribiin̄ ari chorun̄-bal kubala. ² Ńii ne u keŋ diŋ-la, diŋ-la fa si he dime buŋbuŋ, a wobu bil jisin̄ bui. Diŋ-la ne ŋaa Sitaani. ³ Ńii ne Wia tin̄daari-la joŋ diŋ-la a yuo he buotuo-la le a kaa to, a magile buotuo-la niin̄, di nuu si wuo kaa suri. Ba keŋ diŋ-la kaa to duu bira si dunia niaa nyisu, see di jisin̄ bui-la bala. Di jisin̄ bui-la ne bala, ba jaŋ kenu puri muapilii.

⁴ Ńii nε mi na kuori-kpasinniŃ di niaa hoŃ ba nyuŃ. Niaa deenba nε Wia piba doluŃ di ba dii dunia niaa sariya. Ńii nε aŃ ka mi na niaa diŃsiŃ. Niaa deenba nε faa bul wutitii-la Yesu fa si daga a pi niaa, aŃ pεε bul Wia niŃŃ wiaa. Ńii nε ba kpuba a keri ba nyusuŃ. Niaa deenba-na fa bi бага ku-la ka chuole nε. Ba bi ku-la ba si mε u nagu maa chuole. Ba bi бага ku-la magiliŃ kεnε ba tilliŃ lε koo ba nisaa lε. Niaa deenba suba, ama ba sii suuŃ lε di ba di Kirisito dii kuoruŃ a beŃ dunia niaa jisiŃ bui.

⁵ NialiŃ si laa sipaaŃ sii suuŃ lε nε Ńla. NialiŃ si suba, ni-kaanaa bi jaŃ sii suuŃ lε, see di jisiŃ bui-la yie.

⁶ NialiŃ si laa sipaaŃ sii suuŃ lε, ba bi disinniŃ kεnε. Wia jaŃ pεba lε. Niaa deenba suu bala nε. Ba bira bi jaŃ suu. Suu-lia-la ma bi jaŃ wuoba. Ba jaŃ chiŃ Wia ari Kirisito sipaaŃ a laa niaa nyuŃ a tima piba. Ba di Kirisito jaŃ beŃ dunia niaa jisiŃ bui.

Ba joŃ Sitaani hε nyiniŃ lε

⁷ Di jisiŃ bui-la nε kiele, ba jaŃ liise Sitaani sarika-la lε.

⁸ U jaŃ ku lii a nyise dunia niaa si hε tiŃteenŃ semε-na kala lε di ba yuo laaliŃ. Gog ari Magog niaa nε Ńii. Ba yuga a mage fuoŃ niŃŃ hagili-buŃbuguloo nε memε.

⁹ Gog ari Magog niaa jaŃ duure dunia kala a mu gollie-la Wia niaa si hε, ari taŃ-la Wia si cho. Ńii nε nyiniŃ lii wia nyuŃ a ku tuu dii ba kala.

¹⁰ Sitaani nε nyise Gog ari Magog niaa hε di ba yuo Wia niaa. Ńii nε ba joŃu a yuo hε nyiniŃ sŃi dii a nage jiribiŃŃ lε. Baga ku-la ari nii-la si nyia wiaa ari uu bul wiaa, Wia DiŃ-zoŃ-la doluŃ lε,

ma he dime. Ba jaŃ na heeŃ wiiheye ari titaŃiŃ kala a kaa mu wuu.

Ba dii dunia niaa sariya

¹¹ Ńii ne ka mi na kuori-kpasi-bal ku-pula duu china. Nuu ne hoŃ u nyuŃ. Ńii ne mi na di tiŃteenŃ ari wia nyuŃ kala lele nii-la siiŃ le. Ba bira bi lee keŃe. ¹² Ńii ne ka mi na nialiŃ si suba, nihiasiŃ ari haŃbiisiŃ kala, di ba chiŃ kuori-kpasa-la sipaaŃ. Ńii ne ba suri tenniŃ yuge, a bira suri teniŃ doŃo. MiisiŃ teniŃ ne Ńii. NialiŃ si keŃ miisiŃ Wia teenŃ yiraa ne he u tuoŃ. Tenni-la doŃsuŃ le ne ba ŃmuŃse nuu-kala si he dunia le wu-Ńaalaa he. Nuu-kala si Ńaa wiaa mage Ńii ne, ba jaŃ beŃ a tiŃmu. ¹³ Ńii ne mugi-baliŃ keŃ nialiŃ kala si suu u tuoŃ ku lii. NialiŃ kala ma si he leleŃ-jaŃ ari Wia nyiniŃ tuoŃ, ba kala ku lii. Ńii ne ba beŃ tenni-la tuoŃ a na wialiŃ kala ba si Ńaa dunia le a dii ba sariya. ¹⁴ Ńii ne ba joŃ suuŃ ari leleŃ-jaŃ a yuo he nyiŃ-bal-la le. Nii-la kala si jaŃ juu nyiŃ-bal-la tuoŃ, u suu-liamiŃ ne Ńii. ¹⁵ Di nuu-kala yiriŃ ne tuo miisiŃ teŃ-la tuoŃ, ba yie joŃu yuo he nyiŃ-bal-la tuoŃ ne.

21

Wia-jaŃ falii-la ari tiŃtee-falii-la

¹ Ńii ne mi na Wia-jaŃ ku-falii ari tiŃtee-falii. BuŃbuŃ kialaa kala deŃe ne. Mugi-baliŃ kala tuo tiŃtee-falii-la le. ² Ńii ne mi na ta-falii-la Wia si Ńaa di u lii Wia-jaŃ a ku tuu tiŃteenŃ. TaŃ-la baa yiru Jerusalem ne. U bi disinniŃ keŃe. Wia kpiere ari ba si yie kpiere haala Ńii a kaa

mu pi u bala. ³ Ńii ne aŃ ka mi nii nuu yiikoro duu lii kuori-kpasa-la seme a faasa bul di má bee na, læle Wia kɔ nuhuobiine teenɛ. U jaŃ hɔŃ ba tuɔŃ. Ba ne jaŃ Ńaa u niaa. U titia jaŃ hɔŃ ba teenɛ a ŃiŃaa ba Wia. ⁴ U jaŃ fiise ba sii-liiriŃ kala ta. Ba bira bi jaŃ suu, ba tuɔŃ bira bi jaŃ chei. Ba bira bi jaŃ yel a bira bi jaŃ na heeŃ, bæe wiaa wu-binia-la kala bala ne.

⁵ Ńii ne nii-la si hɔŃ kuori-kpasa-la nyuŃ bul di má bee na, mi Ńaa kuŃ-kala birime ku-falii ne. Ńii ne u bira bula pimi di mi ŃmuŃse wiaa deeŃba u si bula, bæe wiaa ba kala Ńaa wutitii ne. Niaa jaŃ wuo laaba dii. ⁶ Ńii ne u bula pimi a bul, “Wii-kala dere ne. Mi ne Ńaa Alifa ari Omega. Mi ne Ńaa nii-la fa si he dime buŃbuŃ ari nii-la si jaŃ he dime dunia dideriŃ. Nii-la kala lii-nyuasuŃ si kene, mi jaŃ Ńaa lii-la si pi niaa miisiŃ pu pei. ⁷ Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani jaŃ na kiaa deeŃba kala. Mi jaŃ Ńaa u Wia, u ma jaŃ Ńaa mi bii. ⁸ Ama nialiŃ si Ńaa fawuluba, ari nialiŃ si bi yarida kene, ari disiŃ Ńaaraa, ari ni-kpuuraa, ari nialiŃ síi Ńaa wu-liiliŃ, ari nialiŃ si keŃ daalusuŃ aa Ńaa wu-bɔŃŃɔɔ, ari vui-kpaaraa, ari nialiŃ kala síi nyia wiaa, ba jaŃ joŃba he nyiniŃ síi dii a nage jiribiŃ. Ba jaŃ suu suu-liamiŃ nyiŃ-la tuɔŃ.”

Jerusalem falii-la

⁹ Ńii ne Wia tiŃdaaraa balipe-la si kori gbansuŃ balipe-la si suo ari nyanyal-bɔmɔ-la balipe ku bula pimi di mi kɔ, duu dagemi haal-la Pie-bie-la si jaŃ jaa. ¹⁰ Ńii ne Wia DiŃ-zɔŃ-la ku hemi le, ka u joŃmi kaa jil peel-bal kubala

nyuŃ. U leŃie nE woruŃ. Ńii nE u dagemi taŃ-la si bi disinniŃ kenE baa yire Jerusalem. Wia leŃ u lii Wia-jaŃ kuu tuu tiŃteenŃ. ¹¹ TaŃ-la pulle ari Wia si pulle Ńii, a tutul ari naŃkpachil-zoŃŃo Ń si bi na tete, a bira tutul ari tabiiŃ si nage beenaŃtire. ¹² TaŃ-la keŃ kere-bal kubala. U leŃie nE woruŃ a keŃ boiŃniiriŃ fii ari balia a golli. Wia tiŃdaaraa fii ari balia chiŃ boye-la E, ka ba ŃmuŃse Iziral naabalimaba fii ari balia-la yiraa hE boye-la E. ¹³ TaŃ-bubuŃŃ ari taŃnyuŃ keŃ boyee batori batori, ta-sesiŃ ma keŃ batori batori. ¹⁴ Kere-la geŃtine ba bil tabiaa fii ari balia nE. Tabia-la E ba ŃmuŃse Pie-bie-la naŃzooba fii ari balia-la yiraa nE heba E.

¹⁵ Wia tiŃdaari-la si bul wiaa mi teenŃ kori selime daaŃ nE duu kaa magise ta-bal-la ari u boiŃniiri-la ari u kereŃiŃ. ¹⁶ TaŃ-la jaliŃ ari u duomuŃ kala mage doŃŃ nE. Ńii nE u magise taŃ-la ari selime daa-la duu Ńaa meel-daasiŃ bui ari zo-baŃŃ. U duomuŃ ari u jaliŃ ari u leŃiŃ kala mage doŃŃ nE. ¹⁷ Wia tiŃdaari-la magise taŃ-la kere-la ma nE. U leŃiŃ Ńaa naakieliŃ mahiŃ batori ari fii ari balia nE. Nuhuobiine sii magise kiaa, Ńii titia nE Wia tiŃdaari-la ma magise. ¹⁸ Ba keŃ tabii-pulluŃ nE saa kere-la, aŃ ka taŃ-la kala Ńaa selime, a kala chaane a nage beenaŃtire. KuŃ-kala tuo u E. ¹⁹ TaŃ-la kere-la geŃtine-la tabiaa kala Ńaa tabii-zoŃŃ nE a tutul. BuŃbuŃ kua yiriŃ nE jasipa, liamiŃ kua ma yiriŃ nE saafaya, torimuŃ kua ma yiriŃ nE aget, nesemiŃ kua ma yiriŃ nE emeralidi, ²⁰ noŃ kua yiriŃ nE onis, dumuŃ kua yiriŃ nE kaaneliaŃ, pemiŃ kua yiriŃ nE

kirasolati, chorimuj kua ma ŋaa beril, nibimij kua ma yirij ne topas, fimij kua yirij ne kirasopilis, fii ari kuj kua yirij ne jasinis, ka fii ari baliamij kua ne yirij ne ametis. ²¹ Boye-la fii ari balia kala ŋaa tabii-tulaa ne. Boi-kala ŋaa tabii-tulii kubala ne. Taŋ-la wojibiij ŋaa selime ne, kuj-kala tuo u le a kala tutul ari beenaŋtire.

²² Ŋii ne mi beŋ taŋ-la tuoj a bi Wia-dia kala na dime. Taŋ-la niaa nii chuole la Tiina Wia Wii-jaribako ari Pie-bie-la lee-kala. Ba Wia-dia ne ŋii. ²³ Taŋ-la bira bi wii-posuj ari chene ka che, bee wiaa Wia tula ne ŋaa ba pulumuj. Pie-bie-la ne ŋaa ba chaanij. ²⁴ U pulumuj le ne dunia niaa kala jaŋ veŋ. Ka dunia kuoroo kala jaŋ keŋ ba ku-zoŋŋoo kaa juu dime. ²⁵ Ba bi jaŋ keŋ taŋ-la boyee kaa to wiiheye. Titanij paala tuo dime. ²⁶ Tinŋteyee niaa kala jaŋ keŋ ba ku-zoŋŋoo ari ba kuori kiaa kaa juu dime, ²⁷ ama kuj-kala si keŋ disinnij, koo nii-la kala si ŋaa ni-boŋ, koo wu-nyiaru kala bi jaŋ juu taŋ-la, see nialij Pie-bie-la si ŋmunse ba yiraa he miisij teŋ-la le ne jaŋ juu dime.

22

¹ Ŋii ne Wia tinŋdaari-la bira dagemi fuo kubala. Fuo-la liij nii pi niaa miisij. Lii-la kala pulla chila chila a nage beenaŋtire. Lii-la pelle lii Wia ari Pie-bie-la kuori-kpasa-la teen ne, ² a pelle to ta-bal-la tutuobaanij, ka tiisi-la si keŋ nenee sii pi niaa miisij chij fuo-la cholluj balia-la kala. Tiisi-la yie neŋ neŋ-yiriba, baa tore chene kala. Tiisi-la pipaarij ne ba kaa

vivaare tĩteye-la niaa. ³ Kuŋ-na kala Wia sí ŋmiesa heu le tuo ta-bal-la tuŋ. Ama Wia kuori-kpasa ari Pie-bie-la kpasa jaŋ he lee-la, ka u tĩtinnaa chuolu. ⁴ Ba jaŋ na u siaa, ka u yiriŋ he ba tilliŋ le. ⁵ Taŋ bi jaŋ biri dime. Ba bi chaaniŋ koo wii-pɔsun pulumuŋ che dime. La Tiina Wia ne jaŋ ŋaa ba pulumuŋ. Ba ne jaŋ beŋ dunia a kaa mu wuu.

Yesu si duu jaŋ kɔ lele

⁶ Ŋii ne Wia tĩndaari-la bira bula pimi di wiaa deenba ŋaa wutitii ne, di niaa jaŋ wuo laaba dii. Di la Tiina Wia, nii-la si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a pi nialiŋ sí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ le ne timu duu ku bul wialiŋ si jaŋ ŋaa lele a pi u tĩtinnaa. ⁷ Yesu si, “Má bee na, mi jaŋ kɔ lele.” Nialiŋ sí to wialiŋ ba si bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ le a he teniŋ deen tuŋ, Wia jaŋ peba le.

⁸ Mi-na Jɔŋ, mi ne nii-la si nia aŋ pe na wiaa deenba kala. Mi si nia aŋ naba ŋii, mi tuu kpirimi Wia tĩndaari-la sipaan, nii-la si dagemi wiaa deenba kala, a chuolu. ⁹ Ŋii ne u bula pimi di mi sí ŋii ŋaa, di la kala ŋaa tĩtinnaa a tima pipi Wia, la di nialaa kala sí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ le, ari nialiŋ kala sí to wialiŋ si he teniŋ deen tuŋ. U bula pimi di mi chuole Wia.

¹⁰ Ŋii ne u bira bula pimi di mi sí wiaa deenba ba si bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ le a he teniŋ deen le kaa faa. U bi jaŋ dieni, ka wialiŋ ba si bula ŋaa. ¹¹ Ŋii wiaa má leŋ di ni-bɔŋŋɔ keŋ ŋii naaŋ le a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔ, di nialiŋ si keŋ disinniŋ ma keŋ ŋii naaŋ le a ŋiŋaa disinniŋ,

di ni-zóŃŃó ma keŃ ģii naaŃ le a ģiŃaa wu-zóŃŃó, di tuó-pul tiŃŃaa ma keŃ ģii naaŃ le a ģiŃaa tuó-pul wiaa.

¹² Yesu si, “Má bee na, mi jaŃ kó leele, mi jaŃ ku tiŃ nuu-kala. Nuu-kala si tima mage ģii, ģii titia ne u jaŃ laa u time. ¹³ Mi ne ģaa Alifa ari Omega, mi ne ģaa nii-la fa si he dime buŃbuŃ ari nii-la si jaŃ he dime dunia dideriŃ. Mi ne ģaa di-suomuŃ, mi ne ģaa di-deriŃ maa.”

¹⁴ NialiŃ síi to Wia wiaa, Wia jaŃ peba le di ba wuo na woŃbiiŃ a to ta-bal-la boiŃniiree juu, a wuo dii tia-la síi pi niaa miisiŃ nenee.

¹⁵ Ama ni-bóŃŃó jaŃ chiŃ taŃ-la jeeŃ hariŃ. NialiŃ wu-ģaalaa si nage vahiŃ, ari nialiŃ si keŃ daalusuŃ a ģiŃaa wu-bóŃŃó, ari nialiŃ síi ģaa wu-liiliŃ, ari nialiŃ síi kpu niaa, ari vui-kpaaraa, ari nialiŃ kala si cho wu-nyiaŃ aa nyia wiaa, ba kala jaŃ chiŃ taŃ-la jeeŃ hariŃ.

¹⁶ ģii ne Yesu si, “Mi ne tiŃ mi tiŃdaara duu kó ma teen a bul wiaa deeŃba pi nialiŃ si laa Yesu wiaa dii a hihilimi lee-na kala. Mi ģaa Devit dia niaa geŃtine ne aŃ pe ģaa Devit doho nuu. Mi ne ģaa nanyualuŃ.”

¹⁷ ģii ne Wia DiŃ-zóŃ-la ari haal-la Pie-bie-la síi che duu jaa bula pi niaa a bul, “Má kó. Nuu-kala si nia, má leŃ duu kó. Nuu-na kala lii-nyuasuŃ si keŃ, uu kó. Nii-la kala si cho duu nyua lii-la síi pi niaa miisiŃ aŃ sí kuŃ-kala tiŃ, uu kó a nyua lii-la.”

Wu-kaanaa

¹⁸ Mi-na JóóŃ che di nuu-kala si nii wiaa deeŃba ba si bula he teniŃ deeŃ tuóŃ, di ba keŃ

ba titia woruŃ ari wiaa deenba ɛ. Di nuu-kala ne keŃ wii pe wiaa deenba ɛ, Wia ma jaŃ joŃ nyanyal-bomɔ-la ba si daga teniŃ deen tuɔŃ a dɔgise u tiina. ¹⁹ Di nuu-kala ma ne liise wiaa deenba kuŃ ta, Wia ma jaŃ liise u tiina ta. U bi jaŃ puu wonbiin duu na kialin ba si ŃmuŃsa he teniŃ deen tuɔŃ. U tiina bi jaŃ wuo dii tia-la sii pi niaa miisin nenene. U bira bi jaŃ juu taŃ-la Wia si liisa tuɔŃ maa.

²⁰ Nii-la sii dage wiaa deenba Wia si dagu bul duu ko ne lele. La Tiina Yesu, ko. Ami.

²¹ La Tiina Yesu lahɔrimɔ ɛ, Wia niaa kala jaŃ hoŃ ari yarifelaa. Ami.

**Yesu Kiristito Wu-Zɔŋŋɔɔ (Ghana)
Sisaala-Tumulung NT Ghana**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Sisaala, Tumulung)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Sep 2022 from source
files dated 13 Jun 2022
b3eb8618-120f-5a96-8c1c-1dbc16914330